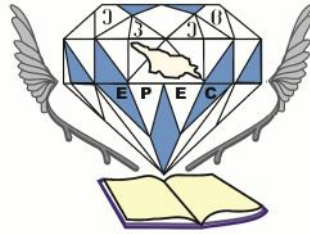

ეკონომიკური პოლიტიკის ექსპერტთა
ცენტრი

Economic Policy Experts Centre

**საქართველოში საარსებო
მინიმუმის კვლევის
მეთოდოლოგიური სარგებები,
მინიმალური სასურსათო
კალათის უმეადგენლობის
ოპტიმიზაცია და საარსებო
მინიმუმის გაანბარიშება**

Policy, Advocacy, and Civil Society Development in Georgia (G-PAC)

საჯარო პოლიტიკის, ადვოკატირებისა და სამოქალაქო საზოგადოების
განვითარება საქართველოში

კვლევა მომზადდა ეკონომიკური პოლიტიკის ექსპერტთა ცენტრის მიერ აღმოსავლეთ-დასავლეთის მართვის ინსტიტუტის (EWMI) პროგრამის „საქართველოში საჯარო პოლიტიკის, ადვოკატირებისა და სამოქალაქო საზოგადოების განვითარება“ (G-PAC) ფარგლებში.

USAID | GEORGIA

FROM THE AMERICAN PEOPLE

**EAST • WEST
MANAGEMENT
INSTITUTE**

Policy, Advocacy, and Civil Society Development in Georgia (G-PAC)

საგარო პოლიტიკის, ადვოკატირებისა და სამოქალაქო საზოგადოების განვითარება საქართველოში

კვლევის ჩატარდება შესაძლებელი გახდა ამერიკელი ხალხის გულისხმიერი მხარდაჭერის შედეგად, ამერიკის შეერთებული შტატების საერთაშორისო განვითარების სააგენტოს (USAID) დაფინანსებით.

კვლევის შინაარსზე მთლიანად პასუხისმგებელია ავტორი. ის შესაძლოა არ გამოხატავდეს USAID-ის, ამერიკის შეერთებული შტატების მთავრობის ან EWMI შეხედულებებს.

კვლევაზე მუშაობდნენ:

ქეთევან კრიალაშვილი, პროექტის დირექტორი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის დოქტორანტი, ეკონომიკური პოლიტიკის ექსპერტთა ცენტრის აღმასრულებელი დირექტორი

რამაზ გერლიანი, ეკონომიკის დოქტორი, პროექტის მთავარი ექსპერტი, ეკონომიკური პოლიტიკის ექსპერტთა ცენტრის პრეზიდენტი

ირაკლი მაკალათი, ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის ეკონომიკისა და ბიზნესის ფაკულტეტის დოქტორანტი, პროექტის მკვლევარი

რობიზონ წიკლაური, მედიცინის დოქტორი, საქართველოს ნუტრიციოლოგთა ეროვნული ასოციაციის პრეზიდენტი, პროექტის მკვლევარი

ამირან კაპანაძე, პროექტის ასისტენტი

შინაარსი

შესავალი

თავი 1. საარსებო მინიმუმის კვლევის მეთოდოლოგიური საკითხები

1.1 საარსებო მინიმუმის თეორიული საფუძვლები და მისი სოციალურ-ეკონომიკური მნიშვნელობა

1.2 საქართველოში არსებული საარსებო მინიმუმის გაანგარიშება და კვლევის მეთოდოლოგიური ხარვეზები

თავი 2. საარსებო მინიმუმის გაანგარიშება საქართველოში

2.1 სასურსათო კალათის ფორმირება და კვლევის მეთოდოლოგიური საფუძვლები

2.2 საარსებო მინიმუმის გაანგარიშები მეთოდოლოგიური სიახლეები და მისი პრაქტიკული გამოყენება

2.3 საქართველოში ალტერნატიული საარსებო მინიმუმის გაანგარიშება მკაცრი და შერბილებული მეთოდოლოგიით

დასკვნა

გამოყენებული ლიტერატურა

შესავალი

თემის აქტუალურობა

მოსახლეობის ცხოვრების დონე სოციალურ მეცნიერებათა უმნიშვნელოვანესი კატეგორიაა, ხოლო მისი მეცნიერული კვლევა და ანალიზი აქტუალურია, როგორც განვითარებადი ეკონომიკის მქონე, ისე განვითარებული ქვეყნებისათვის. მოსახლეობის ცხოვრების დონეს განსაზღვრავს ქვეყანაში არსებული სოციალურ-ეკონომიკური გარემო, რომელიც საზოგადოების მოთხოვნილებათა ზრდის პალეულად იცვლება, რაც თავის მხრივ მოითხოვს ცხოვრების დონის კატეგორიის ახლებურად დასმასა და შესაბამის ცვლილებებს საზოგადოებაში გაჩენილი მოთხოვნილებების გათვალისწინებით.

საარსებო მინიმუმის სწორი განსაზღვრა და მისი გაანგარიშება უშუალო კავშირშია საზოგადოების კეთილდღეობისთვის დასაგეგმ სოციალურ პოლიტიკასთან და ამ კუთხით პირველ რიგში სახელმწიფო უნდა იყოს დაინტერესებული, როგორც საზოგადოების მინიმალური სოციალური

გარანტორი. სახელმწიფომ უნდა შექმნას თავისი მოქალაქეებისთვის თანაბარი სასტარტო პირობები, რაც მისი მთავარი ფუნქციის -სამართლიანობის - გამოხატვას უკავშირდება. აქედან გამომდინარე, თითოეულ მოქალაქეს აქვს უფლება იმ რეალური მინიმალური გარანტიებისა, რომლებიც ქმნიან პირობებს არსებობისა და განვითარებისათვის.

საქართველოში მინიმალური სასურსათო კალათის რეკომენდებული შემადგენლობა შრომისუნარიანი მამაკაცისათვის შეადგენს 2300.0 კ.კალორიას დღიური მოხმარებისათვის და შედგება 40 დასახელების პროდუქციისაგან, მაშინ როდესაც სპეციალისტების აზრით მინიმუმ 2500.0 კ.კალორია არის საჭირო დღიური მოხმარებისთვის და ამასთან აუცილებელია საკვები პროდუქტების მრავალფეროვნება.

აღსანიშნავია, რომ მინიმალური სასურსათო კალათის და საარსებო მინიმუმის კვლევა, არ არის დამოკიდებული ქვეყნის ფინანსურ შესაძლებლობებზე. რეალური საარსებო მინიმუმის დადგენა არ გულისხმობს

სოციალური პაკეტების მყისიერ ცვლილებას. საარსებო მინიმუმი ნიშნავს იმ ორიენტირს, რაზეც განვითარებადმა სახელმწიფომ უნდა მოახდინოს სოციალური პოლიტიკის სწორება

კვლევის მიზანი და ამოცანები

კვლევის მიზანია შრომისუნარიანი მამაკაცისათვის შრომისუნარიანობის აღდგენისა და ჯანმრთელობის შესანარჩუნებლად აუცილებელი საკვები პროდუქტების ენერგეტიკული ღირებულებისა და საკვების ნივთიერებების უზრუნველყოფის საბაზისო მონაცემებზე დაყრდნობით მინიმალური სასურსათო კალათის ჩამონათვალის გაკეთება და ჯამური ღირებულების განსაზღვრა ერთთვიან პერიოდზე გათვლებით.

აღნიშნული მიზნიდან გამომდინარე საარსებო მინიმუმის კვლევის ძირითად ამოცანებს წარმოადგენს შემდეგი:

- კვლევის საფუძველზე ოპტიმიზირებულ იქნას: საარსებო მინიმუმის გაანგარიშების მეთოდოლოგია, ამ მეთოდოლოგიის მიხედვით განისაზღვროს მინიმალური

ეტაპობრივად. ამისთვის კი, უპირველეს ყოვლისა, მნიშვნელოვანია კრიტიკულად გავანალიზოთ რეალური საარსებო მინიმუმის კვლევის მეთოდოლოგია.

სასურსათო კალათა (რაოდენობრივად და თვისობრივად) და გაანგარიშდეს რეალური საარსებო მინიმუმი, რაც არსებულ მეთოდოლოგიაში აუცილებელ ცვლილებებს მოითხოვს;

- “რეალური საარსებო მინიმუმი”-ს მოცულობიდან გამომდინარე საჭიროა გამოკვლეულ იქნას მინიმალური სამომხმარებლო კალათა (პროდუქციის, ნივთების, საგნების, მომსახურების, მედიკამენტების და სხვათა ერთობლივი ნაკრები, რომლებიც ესაჭიროება ადამიანს არსებობისთვის);
- ჩატარდეს მიმდინარე ფასების კვლევა საარსებო მინიმუმის კალათაში შემავალ ყველა საქონელსა და მომსახურებაზე. განისაზღვროს მათი ღირებულება კვლევითი პერიოდის მდგომარეობით. საბოლოო ჯამში კი ფულად ფორმაში განისაზღვროს “რეალური საარსებო მინიმუმი”;
- მიღებული მონაცემები გამოსახული ფულად ერთეულში, უნდა შეედაროს არსებულ ოფიციალურ მონაცემებს;

- შემუშავდეს რეკომენდაციები, რომლებიც კვლევის შედეგებიდან გამომდინარე რეალურ სურათს შექმნის არსებული ვითარების სწორად განსაზღვრისა და მასში ცვლილებების განხორციელებისათვის;

- საარსებო მინიმუმის გაანგარიშების წესის ცვლილების პროცესში უნდა განხორციელდეს კვლევის შედეგების მიწოდება და გამოყენება სამთავრობო დონეზე.

კვლევის ობიექტი და საგანი

მოცემული ნაშრომის ობიექტია საარსებო მინიმუმის კვლევის მდგომარეობა და მისი გაანგარიშების მეთოდოლოგია საქართველოში, ხოლო კვლევის საგანს წარმოადგენს საარსებო მინიმუმის სტრუქტურული კანონზომიერებების დადგენა და სტატისტიკური ანალიზი.

ნაშრომის თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა

ნაშრომში წარმოჩენილი ახალი მეთოდოლოგიური მიდგომები და ჩატარებული კვლევის შედეგები შეიძლება გამოყენებული იქნეს საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახურისა, სამთავრობო და საკანონმდებლო უწყებების მიერ შესაბამისი სოციალური პოლიტიკის შემუშავებასათვის, სამოქალაქო სექტორისთვის, რომლებიც მუშაობენ სოციალურ-ეკონომიკური მიმართულებით, ასევე მეცნიერ-ეკონომისტების, სტატისტიკოსებისა და აღნიშნული საკითხით დაინტერესებული ყველა ადამიანის მიერ.

თავი 1. საარსებო მინიმუმის კვლევის მეთოდოლოგიური საკითხები

1.1 საარსებო მინიმუმის თეორიული საფუძვლები და მისი სოციალურ-ეკონომიკური მნიშვნელობა

თანამედროვე ეტაპზე, სიღარიბე და შემოსავლების უთანაბრობა მრავალ სოციალურ თუ ეკონომიკურ პრობლემებთანაა დაკავშირებული და საზოგადოებისათვის უმძიმეს პრობლემებს წარმოადგენს. სიღარიბე რთული სოციალურ-ეკონომიკური კატეგორიაა, ხოლო ის რიცხობრივი მაჩვენებლები, რომლებიც დროის გარკვეული მომენტისათვის გვიჩვენებენ სიღარიბის დონეს ამა თუ იმ ქვეყანაში ან რეგიონში, საკმარისი არ არის, რადგან სიღარიბე თავისთავად ვერ წარმოიშვება და ამ შემთხვევაში აუცილებელია განვიხილოთ ის ფაქტორები, რომლებიც განაპირობებენ სიღარიბის არსებობას. მათგან ამოსავალ პრობლემას წარმოადგენს შემოსავლების უკმარისობა, რადგან შემოსავლები განსაზღვრავს სიღარიბის ზღვარს ზემოთ და სიღარიბის ზღვარს ქვემოთ მყოფ ადამიანთა კატეგორიას. მოსახლეობის შემოსავლები განსაზღვრავს მათ განაწილებას

სოციალური სტატუსის მიხედვით. ყველაზე მაღალი შემოსავლის მქონე პირები მიეკუთვნებიან მდიდართა ფენას, ყველაზე დაბალი შემოსავლის მქონე პირები კი – ღარიბთა ფენას.

სიღარიბე არის ადამიანის ფიზიოლოგიური და სულიერი განვითარების მინიმალურ დონეზე

საჭირო შემოსავლების უკმარისობა. იგი წარმოადგენს სამუშაო ძალის კვლავწარმოების ქვედა ზღვარს, ხოლო ამ ზღვარის გავლება ხდება საარსებო მინიმუმით.

საარსებო მინიმუმი წარმოადგენს ფულადი სახსრების მინიმუმს, რომელიც აუცილებელია ადამიანის შრომისუნარიანობის შენარჩუნებისთვის. ის წარმოადგენს მოსახლეობის ცხოვრების დონის ზღვარს, გავლებულს საშუალო ფენასა და ღარიბებს შორის.

ეკონომიკურ ლიტერატურაში განასხვავებენ შეფარდებით და აბსოლუტურ სიღარიბეს.

შეფარდებითი მიდგომით ღარიბია მოსახლეობის ის კატეგორია, რომელთაც გააჩნიათ უფრო ნაკლები მატერიალური უზრუნველყოფის დონე, ვიდრე მოცემულ ქვეყანაში მცხოვრებ უმდიდრეს ფენას. ამ შემთხვევაში შედარება უნდა მოხდეს უღარიბესი ფენის საშუალო შემოსავლებსა და უმდიდრესი ფენის წარმომადგენელთა საშუალო შემოსავლებს შორის ურთიერთთანაფარდობის საფუძველზე.

აბსოლუტური მიდგომის საფუძველზე ღარიბად ითვლება შინამეურნეობა და ის მოქალაქეები, რომელთაც ობიექტურად განსაზღვრულ აბსოლუტურ მინიმუმზე ნაკლები რესურსები გააჩნიათ. ე.ი. ამ შემთხვევაში სიღარიბის ზღვარს წარმოადგენს საარსებო მინიმუმი, ხოლო მოსახლეობის ის კატეგორია მიეკუთვნება ღარიბებს, რომელთა შემოსავლებიც არ აღემატება საარსებო მინიმუმს.

საარსებო მინიმუმი გამოითვლება შემდეგი წესით: საარსებო მინიმუმი = მინიმალური სასურსათო კალათა +

მინიმალური არასასურსათო კალათა (საქონელი და მომსახურება).

მინიმალური სასურსათო კალათა მოიცავს შემდეგი სახის პროდუქციას: ხორბლის პური, ხორბლის და სიმინდის ფქვილი, ლობიო, ბრინჯი, ხორცი, თევზი, ძეხვეული, რძე და რძის ნაწარმი, კვერცხი, ზეთი და სხვ (იხ.).

მინიმალური არასასურსათო კალათა აერთიანებს: ტანსაცმელსა და ფეხსაცმელს; ოჯახისათვის აუცილებელ საყოფაცხოვრებო ნივთებს; პირად ჰიგიენურ ნივთებსა და მომსახურებას; სამედიცინო მომსახურებას და საოჯახო აფთიაქს; სატრანსპორტო და საკომუნიკაციო ხარჯებს. მინიმალურ არასასურსათო კალათაში შეიძლება ასევე გავაერთიანოთ გადასახადები და შენატანები, რომელიც თავის მხრივ მოიცავს შემდეგ კომუნალურ გადასახდელებს: წყლის, ელექტროენერჯის, გაზის, დასუფთავების, ტელეფონისა და ინტერნეტის გადასახადი.

უფრო დეტალური სახით წარმოდგენისთვის საარსებო მინიმუმის გაანგარიშება შეიძლება წარმოვადგინოთ შემდეგი სახითაც: საარსებო მინიმუმი =

მინიმალური სასურსათო კალათა + მინიმალური არასასურსათო კალათა + გადასახადები და შენატანები.

მინიმალურ სასურსათო კალათას დამატებული მინიმალური არასასურსათო კალათა კი უდრის მინიმალურ სამომხმარებლო კალათას.

მინიმალური სასურსათო კალათა ეწოდება კვების პროდუქტების იმ ნაკრებს, რაც ფიზიოლოგიური ნორმების, მათი კალორიულობისა და საბაზრო ფასების მიხედვით, მინიმალურად მაინც საჭიროა ადამიანის ფიზიკური არსებობის, განვითარებისა და სიცოცხლისუნარიანობის შესანარჩუნებლად. თითოეული ქვეყნისთვის მოხმარების ფიზიოლოგიურ ნორმებს ანგარიშობს შესაბამისი სამედიცინო, შრომისა და სხვა სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტები, მოცემულ ქვეყანაში ადამიანთა ასაკობრივი, სქესობრივი, ცხოვრების ბუნებრივ-კლიმატური პირობების, ისტორიული ტრადიციების, კულტურისა და სხვათა გათვალისწინებით.

საქართველოში საარსებო მინიმუმის მიმართ მწვავე საზოგადოებრივი კრიტიკა

არსებობს, რაც უკავშირდება მისი გაანგარიშების მეთოდოლოგიას და ამის შედეგად მიღებული საარსებო მინიმუმის ფულად ღირებულებას, რომელიც არ ასახავს საქართველოში სიღარიბის ზღვარის რეალურ სურათს.

სიღარიბის ზღვარის ზევით აწევით ან ქვევით დაწევით, ქვეყანაში მდგომარეობა არ შეიცვლება, ამისათვის სწორად უნდა განვსაზღვროთ „რეალური“ საარსებო მინიმუმის დათვლის მიზანი და საჭიროება. საარსებო მინიმუმი საზომი საშუალებაა, რომლის მიხედვითაც უნდა მოხდეს სიღარიბის დამლევის პოლიტიკის წარმართვა, საარსებო მინიმუმის დათვლა კი ზუსტი პოლიტიკის გატარებაში წარმატების პირველი საფეხურია.

სახელმწიფომ პრიორიტეტულ ამოცანად უნდა დაისახოს ქვეყანაში სიღარიბის დამლევა და მოსახლეობის ცხოვრების დონის ზრდა, ხოლო საარსებო მინიმუმი არის ორიენტირი სახელმწიფოს მხრიდან ეფექტიანი სოციალური პოლიტიკის წარმართვაში, რაც მდგომარეობს შემდეგში:

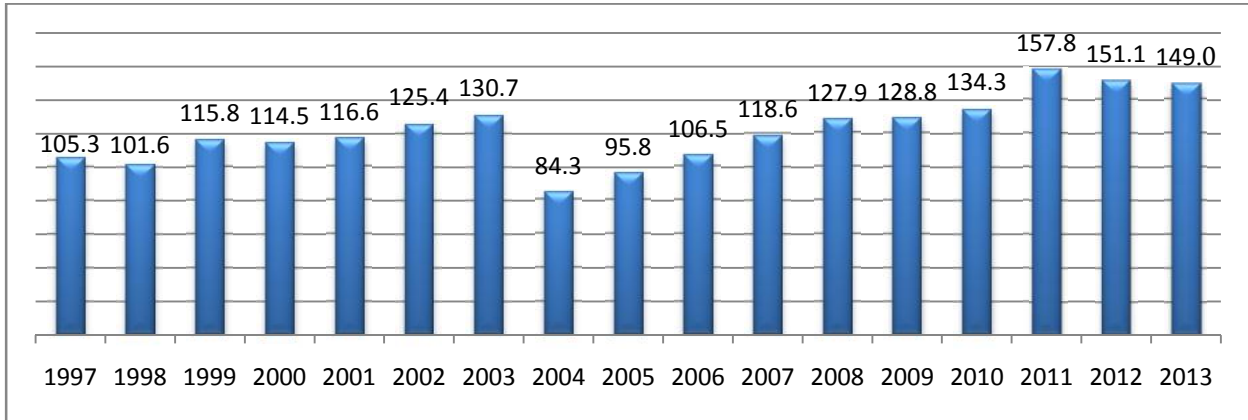
1. ასახოს ქვეყანაში მოსახლეობის ცხოვრების დონის ცვლილებები (უნდა

- განისაზღვროს მოსახლეობის ნაკლებად უზრუნველყოფილი ნაწილი, მათ შორის ღარიბი და ლატაკი მოსახლეობის რიცხოვნობა);
2. პენსიებისა და შემწეობების, სხვა სოციალური პაკეტების მინიმალური ოდენობის განსაზღვრა;
  3. შრომის ანაზღაურების მინიმალური ოდენობის გათანაბრება საარსებო მინიმუმთან (მინიმალური ხელფასის კანონის მიღება);
  4. საარსებო მინიმუმს დაბლა შემოსავლების გადასახადისაგან გათავისუფლება (დაუბეგრავი მინიმუმი).

განვიხილოთ საარსებო მინიმუმის ცვლილებები წლების განმავლობაში (დიაგრამა1): 1997 წლიდან 2003 წლამდე საარსებო მინიმუმი იზრდება და მაქსიმალურ ნიშნულს 2003 წელს აღწევს – 130.7 ლარი. მომდევნო წელს საარსებო მინიმუმი 1.6-ჯერ შემცირდა, რაც გამოწვეული იყო სასურსათო კალათაში

შემავალი საკვები პროდუქტების ენერგეტიკული ღირებულების შემცირებითა და ძვირადღირებული პროდუქტების შედარებით იაფფასიანი პროდუქტების ჩანაცვლებით, ხოლო სასურსათო კალათის ფულადი ღირებულების შემცირებამ განაპირობა შრომისუნარიანი ასაკის მამაკაცის საარსებო მინიმუმის ღირებულების შემცირება. ცხადია, საარსებო მინიმუმის ამ დონით შემცირება მნიშვნელოვნად განაპირობებდა სიღარიბის დონის კლებას, რაც მიღწეულ იქნა არა მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესების შედეგად, არამედ სიღარიბის ზღვარის ხელოვნურად დაწვევის საშუალებით.

დიაგრამა 1. შრომისუნარიანი ასაკის (15-დან 65 წლამდე) მამაკაცის საარსებო მინიმუმი¹ (ლარი)

საქართველოსა და მისი მეზობელი პოსტსოციალისტური ქვეყნების საარსებო მინიმუმის შედარება ლარებში გვიჩვენებს, რომ საქართველო სამივე მათგანს ჩამორჩება. ოფიციალური სტატისტიკური მონაცემებით სომხეთში 2012 წელს სიღარიბის ზედა ზღვარმა შეადგინა 153.2 ლარი (37 044 დრამი),² რუსეთში – 346.3 ლარი (6510 რუბლი),³ ხოლო აზერბაიჯანში – 251.7 ლარი (119.3 მანათი).⁴

¹ საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი, საქართველოს სტატისტიკური წელიწადი – 1999 წ., გვ.73; 2000 წ., გვ.80; 2002 წ., გვ. 80; 2004 წ., გვ.85; 2007 წ., გვ.69; 2010 წ., გვ.51. და

http://geostat.ge/?action=page&p_id=178&lang=geo

²<http://www.armstat.am/file/doc/99478608.pdf>

³ http://www.gks.ru/bgd/regl/b13_12/IssWWW.exe/stg/d01/7-11.htm

⁴http://www.stat.gov.az/menu/6/statistical_yearbooks/indexen.php

ცხრილი 1. შინამეურნეობათა შემოსავლები ერთ მოსახლეზე და საშუალო მომხმარებლის საარსებო მინიმუმი (ლარი) საქართველოში, 2004-2012 წლები⁵

მაჩვენებლები წლები	შინამეურნეობათა შემოსავლები მოსახლეობის ერთ სულზე	საშუალო მომხმარებლის საარსებო მინიმუმი
2004	84.7	74.7
2005	92.3	84.9
2006	102.6	94.4
2007	115.2	105.0
2008	147.2	113.3
2009	154.5	114.1
2010	178.6	119.0
2011	195.2	139.7
2012	218.4	133.8
2013	–	132.0

შევადართ საშუალო მომხმარებლის საარსებო მინიმუმი შინამეურნეობათა შემოსავლებს მოსახლეობის ერთ სულზე გაანგარიშებით (ცხრილი 1). შინამეურნეობების შემოსავლები (ფულადი და არაფულადი) ერთ სულზე გაანგარიშებით აჭარბებს საარსებო მინიმუმს, მაგრამ ვნახოთ რას წარმოადგენს ეს თანხები 2003 წლის უცვლელი ფასებით, დეფლატორის გამოყენებით, რაც უდრის 1.68-ს.⁶ 2012 წელს შინამეურნეობათა საშუალო შემოსავლები მოსახლეობის ერთ სულზე გაანგარიშებით შეადგენდა $218.4:1.68=130.0$ ლარს, ხოლო საშუალო მომხმარებლის საარსებო მინიმუმი $133.8:1.68=79.6$ ლარს. თუ გავითვალისწინებთ 2012 წლის ლარის დოლარზე გაცვლის საშუალო კურსს⁷, მაშინ საქართველოში შინამეურნეობათა საშუალო სულადობრივი შემოსავალი შეადგენს $130.0:1.651=78.7$ დოლარს, ხოლო საშუალო მომხმარებლის საარსებო მინიმუმი $79.6:1.651=48.2$ დოლარს. თუ გავითვალისწინებთ, რომ მსოფლიო ბანკის დებულებით ღარიბად ითვლება პიროვნება, რომელსაც დღეში შემოსავალი 2 დოლარზე ნაკლები აქვს, მაშინ საქართველოში ყველა შინამეურნეობა საარსებო მინიმუმით სიღარიბეშია, ხოლო საშუალო შემოსავლების მოსახლეობის ერთ სულზე გაანგარიშებით გამოვიდა სიღარიბიდან, რაც წინა წლების ტენდენციებიდან გამომდინარე დადებით მოვლენად უნდა ჩაითვალოს.

⁵http://geostat.ge/?action=page&p_id=181&lang=geo

⁶ამავე თემაში გვ. 57

⁷http://geostat.ge/?action=page&p_id=316&lang=geo

ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისა და მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესების შედეგად გაიზრდება „რეალური“ სამომხმარებლო კალათის შემადგენლობა, ვინაიდან გაიზრდება მოთხოვნილებები იმ პროდუქტებზე, რომლებსაც დღეს ფუფუნების საგნად მივიჩნევთ, ასევე მოხდება მინიმალური

სამომხმარებლო კალათის შემადგენლობის განახლება, რომელიც სასურსათო მინიმუმთან ერთად განსაზღვრავს საარსებო მინიმუმს. ამიტომაც არის, რომ როგორც სასურსათო, ისე არასურსათო კალათა მუდმივ მონიტორინგს და პერიოდულად მის გადახედვას მოითხოვს.

1.2 საქართველოში არსებული საარსებო მინიმუმის გაანგარიშება და კვლევის მეთოდოლოგიური ხარვეზები

საარსებო მინიმუმი არის ერთ მოსახლეზე სამომხმარებლო საქონლის ღირებულებითი გამოხატულება, რომელიც ქვეყნის სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების დონის შესაბამისად უზრუნველყოფს ადამიანის მინიმალური ფიზიოლოგიური და სოციალური მოთხოვნილებების დაკმაყოფილებას.⁸

დადგენილია „საკვებ ნივთიერებებსა და ენერგიაზე ორგანიზმის ფიზიოლოგიური მოთხოვნილებებისა და საარსებო მინიმუმის განსაზღვრისათვის საჭირო სასურსათო კალათის შემადგენლობის ნორმებისა და ნორმატივების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის 2003 წლის 8 მაისის #111/ნ ბრძანების შესაბამისად.

საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური საარსებო მინიმუმს ანგარიშობს იმ მინიმალური სასურსათო კალათის მიხედვით, რომელიც განსაზღვრულია და

განვიხილოთ საქართველოს საარსებო მინიმუმის გაანგარიშების მეთოდოლოგია.

⁸ იხ. საქართველოს კანონი „საარსებო მინიმუმის გაანგარიშების წესის შესახებ“, მუხლი 2. საარსებო მინიმუმის ცნება

საარსებო მინიმუმი დგინდება მინიმალური სასურსათო კალათის

საფუძველზე. საქართველოში მინიმალური სასურსათო კალათის რეკომენდებული შემადგენლობა შრომისუნარიანი მამაკაცისათვის შეადგენს 2300.0 კ.კალორიას დღიური მოხმარებისათვის და შედგება 40 დასახელების პროდუქციისაგან.⁹

პირველ რიგში ხდება მინიმალური სასურსათო კალათის საკვები პროდუქტების მთლიანი შემადგენლობის ღირებულების დათვლა საქართველოს 5 ქალაქის (თბილისი, ქუთაისი, ბათუმი, გორი და თელავი) გასაშუალოებული ფასების შეწონილი საშუალოს დათვლით.¹⁰ მიღებული ფასები წარმოადგენს თითოეული პროდუქტის საშუალო ფასს ქვეყანაში.

შემდეგ ანგარიშობენ შრომისუნარიანი ასაკის მამაკაცზე სასურსათო კალათის საშუალო თვიურ ღირებულებას, რომელიც მიიღება კალათაში შემავალი პროდუქტების თვიური ნორმისა და თითოეული ამ პროდუქტის საშუალო ფასის ნამრავლით.

⁹ http://geostat.ge/cms/site_images/_files/georgian/methodology/saaresebo%20minimumis%20gaangarisheba.pdf
¹⁰ წონებად გამოიყენება აღნიშნული 5 ქალაქის მოსახლეობის რიცხოვნობა.

ბოლოს კი მინიმალური სასურსათო კალათის თვიური შუალედური ღირებულება მრავლდება შევაჭრების კოეფიციენტზე, აღნიშნული კოეფიციენტი შეადგენს 0.865-ს.

საარსებო მინიმუმის ღირებულებაში სასურსათო ხარჯების წილი განისაზღვრება 70%-ით, შესაბამისად, არასასურსათო ხარჯების წილი განისაზღვრება 30%-ით. არასასურსათო კალათის ღირებულება გამოითვლება შემდეგი პროპორციიდან.

0.7 _ მიღებული სასურსათო კალათის ღირებულება.

0.3 _ X ლარი.

საარსებო მინიმუმი = სასურსათო კალათის ღირებულება + არასასურსათო კალათის ღირებულება.

საარსებო მინიმუმის გაანგარიშება საჭიროებს, თავიდან გადაიხედოს მისი გამოთვლის შემდეგი საკითხები:

1. პირველ რიგში უნდა მოხდეს შრომისუნარიანი მამაკაცისათვის განსაზღვრული კვების პროდუქტების კ.კალორიულობის დღიური ნორმის დადგენა. დღეს ის 2300.0 კ.კალორიას

შეადგენს და გამოსარკვევია, რამდენად უზრუნველყოფს ადამიანის შრომისუნარიანობის შენარჩუნებას, ვინაიდან თუ ამ მოცულობით საკვების მიღება მხოლოდ სიცოცხლისუნარიანობას უნარჩუნებს ადამიანს, ის იქნება არა სიღარიბის, არამედ სიღატაკის ზღვარი. მოცემული სამუშაო კი ცხადია ჯანმრთელობის დაცვის სამინისტროს მხრიდან არის ჩასატარებელი და მოიცავს:

ა) მინიმალური სასურსათო კალათის შემადგენელი კვების პროდუქტების ჩამონათვალის დაზუსტებას.

ბ) თითოეული ჩამონათვალი პროდუქტის ენერგეტიკული ღირებულების განსაზღვრასა და საკვები პროდუქტების კკალორიების საერთო რაოდენობის დადგენას შრომისუნარიანი ასაკის მამაკაცისათვის.

2. პროდუქტების ფასების დათვლა სასურველია მოხდეს 8 ქალაქში რეგიონული ცენტრების მიხედვით. კახეთი – თელავი, ქვემო ქართლი – მარნეული, შიდა ქართლი – გორი, იმერეთი – ქუთაისი, სამცხე-ჯავახეთი – ახალციხე, სამეგრელო – ზუგდიდი, აჭარა – ბათუმი და თბილისი.

3. მინიმალური სასურსათო კალათის ღირებულების მიხედვით საარსებო მინიმუმის გაანგარიშებისას გადასასინჯია სასურსათო ხარჯების წილი საარსებო მინიმუმში (70/30). საარსებო მინიმუმში მინიმალური სასურსათო კალათისა და არასასურსათო ხარჯების წილი (70/30) XX საუკუნის 90-იან წლებში განისაზღვრა და მას შემდეგ ეს მეთოდი გამოიყენება, რაც უკვე მოძველებულია და თავიდან გადახედვას მოითხოვს, ვინაიდან მცირდება სამომხმარებლო ხარჯებში სურსათზე გაწეული ხარჯების წილი, ამის დასტურია შემდეგი თანაფარდობები: 1997 წელს სურსათზე გაწეული ხარჯების წილი სამომხმარებლო ხარჯებში შეადგენდა 53.5%-ს, 1998 წელს – 55.0%-ს.¹¹ 2012 წელს კი ეს წილი 32.3%-მდე¹² შემცირდა. თუ საშუალო მომხმარებლის მიერ სურსათის შეძენაზე გაწეული ხარჯები სამომხმარებლო ხარჯებში მცირდება, ეს უნდა აისახოს საარსებო მინიმუმში სასურსათო და არასურსათო ხარჯების თანაფარდობაზეც.

შრომისუნარიანი მამაკაცისათვის საკვები პროდუქტების ენერგეტიკული

¹¹ იხ. საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტი საქართველოს სტატისტიკური წელიწადი 1999, გვ.72

¹² http://geostat.ge/?action=page&p_id=184&lang=geo

ღირებულების შესადარებლად საქართველოს მეზობელი ქვეყნებიდან, გეოგრაფიული და რელიგიური ფაქტორების გათვალისწინებით, სომხეთი ყველაზე მეტად შესადარისია. სომხეთში მინიმალურ სასურსათო კალათაში შედის:¹³ საკონდიტრო ნაწარმი, ხორცი, თევზი, რძე და რძის პროდუქტები, კვერცხი, ზეთი, შაქარი, ბოსტნეული, ხილი, უალკოჰოლო სასმელი და სხვა საკვები პროდუქტები, რომელთა დღიური ენერგეტიკული ღირებულება 2232.0¹⁴ კ.კალორიას შეადგენს. მოცემული მაჩვენებელი მიახლოებულია საქართველოს ანალოგიური მაჩვენებლის მნიშვნელობასთან, თუმცა განსხვავება მაინც არსებობს. მიუხედავად იმისა, რომ საქართველოში საკვები პროდუქტების ენერგეტიკულ ღირებულებებთანაა ჯამი მეტია ვიდრე სომხეთში, ეს იმას არ ამტკიცებს, რომ ქვეყანაში საკვები პროდუქტების (კ.კალორიულობის გათვალისწინებით) იმ რაოდენობით მიღება, რაც დადგენილია, უზრუნველყოფს ზრდასრული ადამიანის შრომისუნარიანობის შენარჩუნებასა და მის გონებრივ განვითარებას. ამიტომაც

¹³

http://www.armstat.am/file/article/poverty_2012e_2.pdf

¹⁴

http://www.armstat.am/file/article/poverty_2012e_2.pdf

მნიშვნელოვანია, რომ დღეს, ცხოვრების სტანდარტებისმატებისა და არასასურსათო პროდუქტებზე არსებული მაღალი მოთხოვნილებების ფონზე, მოხდეს სასურსათო კალათის გადასინჯვაც და საჭიროების შემთხვევაში მისი განახლება.

სომხეთში მინიმალური სასურსათო და მინიმალური არასასურსათო კალათების პროპორცია შეადგენს 70/30-ს, ანალოგიური პროპორციით (70/30) ხასიათდება საქართველოს კიდევ ერთი მეზობლის, აზერბაიჯანის მინიმალური სამომხმარებლო კალათა, სადაც საკვები პროდუქტების დღიური მოხმარების ენერგეტიკული ღირებულებაა 2200.0 კ.კალორია.¹⁵

საინტერესო პრაქტიკის მქონეა ყაზახეთის მაგალითი,¹⁶ სადაც მინიმალურ სასურსათო და არასასურსათო კალათების პროპორციები 70/30-ზე შეადგენდა 2006 წლამდე, ხოლო 2006 წლის შემდეგ საარსებო მინიმუმის გაანგარიშების მეთოდოლოგია იცვლება და სასურსათო

¹⁵

http://www.stat.gov.az/menu/6/statistical_yearbooks/indexen.php

¹⁶ The Methodologies of the Subsistence Minimum Determination in Kazakhstan: the Ways and Approaches to Improve_ pg. 16-22

და არასასურსათო კალათების წილები მინიმალურ სამომხმარებლო კალათაში 60/40-ზე შეადგენს. ასევე მნიშვნელოვანია ის, რომ სასურსათო კალათის შემადგენლობასთან ერთად განიხილავენ ფსევდო-არასასურსათო კალათას (*Pseudo-non-food Basket*), რომელიც აერთიანებს: ტანსაცმელს, საყოფაცხოვრებო ნივთებს, საბინაო ხარჯებს (მათ შორის კომუნალურ ხარჯებს), განათლების, ჯანდაცვისა და ტრანსპორტირების ხარჯებს. მოცემული მეთოდოლოგია იმეორებს აშშ-სა და კანადის მეთოდოლოგიებს, რომელიც საარსებო მინიმუმის გაანგარიშებისას იყენებს ფსევდო-არასასურსათო კალათის ღირებულებას.

მონტენეგროში კი მინიმალური დღიური ენერგეტიკული ღირებულება 2 211 კკალორია, ხოლო მინიმალური სასურსათო კალათის წილი მთლიან მინიმალურ სამომხმარებლო კალათაში 31.1%-ს შეადგენს.¹⁷ მიუხედავად იმისა, რომ კვებითი პროდუქტების დღიური ენერგეტიკული ღირებულება ნაკლებია საქართველოს ანალოგიურ მაჩვენებელზე, მინიმალურ არასასურსათო კალათა

აერთიანებს: განათლებაზე, კულტურასა და დასვენებაზე გაწეულ ხარჯებს, არასასურსათო კალათაში ასევე გათვალისწინებულია სასტუმროების, რესტორნებისა და კაფეების მომსახურების დანახარჯები, რისი გათვალისწინებაც საქართველოს შემთხვევაში მინიმალურ სამომხმარებლო კალათაში არასასურსათო კალათის 30%-იანი წილის არსებობის შემთხვევაში ვერ მოხდება.

საქართველოში კკალორიულობის დღიური ნორმის მისაღებად სხვა ქვეყნების მოდელების გადმოღება არ არის მიზანშეწონილი, ვინაიდან ყველა ქვეყანა განსხვავებულია მისი გეოგრაფიული და კულტურული თავისებურებების მიხედვით. ამ შემთხვევაში კვლევას საფუძვლად უნდა დაედოს საერთაშორისო ორგანიზაციების რეკომენდაციები და საკვები პროდუქტების როგორც კკალორიულობის, ისე ამ პროდუქტების ჩამონათვალის მრავალფეროვნება უნდა განისაზღვროს კონკრეტული ქვეყნის მაგალითზე, მოსახლეობის მოთხოვნილებათა და ჯანსაღი კვების აუცილებლობის გათვალისწინებით.

კკალორიების თვალსაზრისით აღსანიშნავია, რომ 2003 წლამდე

¹⁷ <http://www.monstat.org/eng/page.php?id=31&pageid=31>

საქართველოში სასურსათო კალათის დღიური ნორმა 2500 კილოკალორიაზე ითვლებოდა, 2003 წლის შემდეგ კი 2300 კილოკალორიაზე ანგარიშდება. 2300 კილოკალორია, მნიშვნელოვნად ჩამორჩება ნორმატიულ მაჩვენებელს, რომელიც საქართველოს სტატისტიკის სახელმწიფო დეპარტამენტის კონცეფციის შესაბამისად იქნა შემუშავებული, მაშინ, როცა ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის რეკომენდირებული მინიმალური ნორმა 2450-2500 კ.კალორიაა.

რაც შეეხება მინიმალურ სამომხმარებლო კალათაში სასურსათო და არასასურსათო კალათის ღირებულებების თანაფარდობას, აქ შესაძლებელია გათვალისწინებული იქნეს სხვა ქვეყნების მაგალითები, თუმცა, საბოლოო შედეგი საქართველოს სოციალურ-ეკონომიკური განვითარებისა და ადგილობრივი მოსახლეობის დანახარჯების სტრუქტურული ანალიზის შედეგად უნდა მოხდეს.

თავი 2. საარსებო მინიმუმის გაანგარიშება საქართველოში

2.1 სასურსათო კალათის ფორმირება და კვლევის მეთოდოლოგიური საფუძვლები

საქართველოში საარსებო მინიმუმის კვლევისას თავდაპირველად მოხდა შრომისუნარიანი მამაკაცისთვის აუცილებელი მინიმალური სასურსათო კალათის შემადგენლობის ოპტიმიზაცია, რისთვისაც გამოყენებული იქნა:

1. საკანონმდებლო და სამთავრობო დოკუმენტაციის ე.წ. კონტენტ ანალიზი“;

2. ჩაღრმავებული ინტერვიუები;

3. საქსტატის კვლევის მიერ წარმოებული სასურსათო უსაფრთხოების შინამეურნეობრივი კვლევის შედეგები;

4. მიკრო-ნუტრიენტთა დეფიციტის (იოდის, რკინის, ვიტამინების და სხვ.) გავრცელების ეპიდემიოლოგიური კვლევის შედეგები საქართველოში;

5. ევროპის ქვეყნებში წარმოებული კვლევების მეტაანალიზის შედეგები. ანალოგიური გათვლების

მეთოდოლოგიის და გამოცდილების გაზიარება;

6. ჯანდაცვის მსოფლიო ორგანიზაციის რეკომენდაციები და ჰაიდლაინები ორგანიზმის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის საჭირო ენერგეტიკულ მოთხოვნებსა და კვებით ნორმებთან დაკავშირებით, ენერგეტიკული და ნუტრიენტული გათვლების ონლაინ ვერსიები;

7. ჯანსაღი კვების ძირითადი პრინციპები (ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაცია).

საარსებო მინიმუმის განსაზღვრისათვის საჭირო მინიმალური სასურსათო კალათის დადგენისას, საჭირო ენერჯის და ორგანიზმისათვის ნორმალური ფუნქციონირებისათვის (ჯანმრთელობის შენარჩუნების გათვალისწინებით) აუცილებელი საკვები ნივთიერებების (ნუტრიენტების) გათვლისათვის გათვალისწინებული იყო შემდეგი ძირითადი თავისებურებები:

- ასაკობრივი თავისებურებები;
- სქესობრივი თავისებურებები;
- კლიმატური თავისებურებები;
- სეზონური თავისებურებები;

- სასურსათო პროდუქტებზე ხელმისაწვდომობის და მოხმარებადობის თავისებურებები;
- რეგიონული თავისებურებები;
- ეპიდემიოლოგიური თავისებურებები;
- ჯანსაღი კვების რეკომენდაციები (WHO);
- სხვა ქვეყნებში არსებული ანალოგიური პრაქტიკის თავისებურებები.

1. სქესობრივ-ასაკობრივი

ენერგეტიკული საჭიროება განისაზღვრება საქართველოს კანონმდებლობის მიხედვით „ქმედუნარიანობის“ ასაკობრივი კატეგორიების გათვალისწინებით:

- 16-64 წელი (მამაკაცი).

2. კლიმატური

გათვალისწინებული იყო იმ კლიმატური ზონის მახასიათებლები, რომელშიც საქართველო იმყოფება (და მისი თითოეული რეგიონი).

3. სეზონური

სურსათის ბაზრის სეზონური თავისებურებების და საკვებ პროდუქტებზე სეზონური ფასების,

აგრეთვე გარემოს ტემპერატურის შესაბამისად საჭირო ენერჯისადმი ორგანიზმის მოთხოვნილებების თავისებურებების გათვალისწინებით განისაზღვრა 2 ტიპის სასურსათო კალათა:

- სასურსათო კალათა I, (მაისი-ოქტომბერი);
- სასურსათო კალათა II, (ნოემბერი-აპრილი).

4. ხელმისაწვდომობა და მოხმარებადობა

გათვალისწინებული იქნა ის გარემოებები თუ რამდენად მოთხოვნადია და ამავე დროს ხელმისაწვდომია (მოხმარებადია) ესა თუ ის საკვები პროდუქტი მოსახლეობის მიერ. (უპირატესობა ენიჭება - ადგილობრივი წარმოების პროდუქტებს). სასურსათო კალათის ჩამონათვალში შევიდა სასურსათო პროდუქტის ის სახეობები, რომელთა შეძენაც შესაძლებელია თავისუფლად წელიწადის დროის მოცემული პერიოდისათვის. შესწავლილი იქნა პროდუქტის მოხმარების სიხშირის შესწავლის კვლევების მონაცემები და სასურსათო კალათისთვის აღებული იქნა ის პროდუქტები, რომელთა მოხმარების მაჩვენებელი იყო მაღალი.

5. რეგიონული

გათვალისწინებულია სხვადასხვა რეგიონებში კვების და საკვები პროდუქტების მოხმარების კულტურული, ტრადიციული და რელიგიური მახასიათებლები და პროდუქტის ფასთა სხვადასხვაობები.

6. ეპიდემიოლოგიური

მწვავე და ქრონიკულად არასაკმარისი კვება კარგად არის დოკუმენტირებული ჯანმოსწევრ ევროპის ზოგიერთ ქვეყანაში. რეგიონის ზოგ ქვეყანაში 5 წლამდე ასაკის ყოველი მესამე ბავშვი ზრდის განვითარებაში ჩამორჩება. რკინა-დეფიციტური ანემია მცირეწონიანი ბავშვების დაბადების რისკს ზრდის. ცენტრალურ აზიაში გაიზარდა რკინის დეფიციტით გამოწვეული დაავადებები. ანემიის დაახლოებით 2 მილიარდი შემთხვევა აღირიცხება მსოფლიოს განვითარებად ქვეყნებში, სხვადასხვა გენეზის ანემიათა შორის რკინა-დეფიციტურ ანემიაზე (რდა) მოდის 70-80%. ის ყველაზე ხშირად გვხვდება რეპროდუქციული ასაკის ქალებში, ორსულ და მეძუძურ ქალთა შორის,

აგრეთვე ადრეული და პუბერტატული ასაკის ბავშვებში. განსაკუთრებით მაღალია ავადობის სიხშირე დაბალი სოციალურ-ეკონომიკური განვითარების ქვეყნებში (არასრულფასოვანი კვება - რკინით, ცილებითა და ვიტამინებით ღარიბი საკვები პროდუქტების მიღება, სამედიცინო მომსახურების დაბალი ხელმისაწვდომობა). განვითარებულ ევროპის ქვეყნებში ქალებისა და ბავშვების რდა ავადობა შეადგენს 7-14%. განვითარებად ქვეყნებში ეს მაჩვენებელი 40%-ზე მეტია (ანემიის გავრცელების მაჩვენებელი ორსულ ქალებსა და 2 წლამდე ასაკის ბავშვებში აღწევს 50%-ს). აზიის ზოგიერთ ქვეყანაში ეს მაჩვენებელი 65-70% აღწევს. მსოფლიოში ორსული ქალების თითქმის ნახევარი სავარაუდოდ ანემიურია. ბოლო წლებში რდა ავადობამ მოიმატა საქართველოშიც.

მსოფლიოში ფართოდაა გავრცელებული იოდის დეფიციტით გამოწვეული ჯანმრთელობის პრობლემები, მსოფლიოს მოსახლეობის 35.2% განიცდის იოდის მიღების ნაკლებობას. ეს პრობლემები განსაკუთრებული სიმწვავეით ევროპის მოსახლეობაში შეინიშნება, სადაც ეს მონაცემი 56.9%-ს აღწევს. შედარებით მაღალია ანალოგიური ციფრები სასკოლო

ასაკის ბავშვებში (36.5% და 59.9%). ბავშვებში იოდის დეფიციტი იწვევს გონებრივი და ფიზიკური განვითარების შეფერხებას, იმუნიტეტის დაქვეითებას და ენდემური ჩიყვის განვითარებას. იოდის დეფიციტი ორსულობის პერიოდში ასოცირდება მკვდრადშობადობის, ნაადრევი მშობიარობის მაღალ რისკთან და ასევე ნაყოფის ფიზიკური და გონებრივი განვითარების ჩამორჩენასთან. რეპროდუქციული ასაკის ქალებში (15-49 წ.) იოდდეფიციტი იწვევს რეპროდუქციული ფუნქციის დარღვევასა და უშვილობას. მოზრდილ მოსახლეობაში იოდდეფიციტით გამოწვეული ჩიყვი და ჰიპოთირეოზი ხშირად ფიზიკური სისუსტის და ინტელექტის დაქვეითების მიზეზი ხდება. იოდის დეფიციტის გავრცელება გარკვეულწილად შემცირდა 2003-2011 წლების პერიოდში, იოდირებული მარილის უნივერსალური მოხმარების წყალობით, თუმცა მსოფლიოს 38 ქვეყანას კვლავაც მწვავედ უდგას ეს პრობლემა.

კალციუმი ორგანიზმისათვის საჭირო ერთ-ერთი მინერალია, რომელიც პასუხს აგებს ჯანმრთელი ძვლების, კბილების, კუნთების, ნერვული სისტემის, გულის კუნთის ნორმალურ ფუნქციონირებაზე.

ოსტეოპოროზი ჯანმრთელობის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი პრობლემაა, რომელთან გამკლავება ორივე სქესის ხანდაზმულ ადამიანებს უწევთ. ოსტეოპოროზის მტკივნეული შედეგია მოტეხილობა; ძვლის მასის შემცირება დაკავშირებულია მოტეხილობის მაღალ რისკთან. ყოველწლიურად აშშ-ში დაახლოებით 1,5 მილიონი ადამიანის ძვლის მოტეხილობის მიზეზი ოსტეოპოროზთან არის დაკავშირებული. მენჯის ძვლის მოტეხილობიდან შემდეგი 6 თვის განმავლობაში ავადმყოფების 10%-20%-ში სიკვდილობა ფიქსირდება. დაზარალებულების 50%-ს არ შეუძლია დამოუკიდებლად გადაადგილდება, ხოლო 25% საჭიროებს ხანგრძლივ სამედიცინო დახმარებას სახლში. მნიშვნელოვანი გასათვალისწინებელი ფაქტორია ავადმყოფობა და ტანჯვა, რომელიც თან ახლავს მოტეხილობას. მკურნალობის ხარჯები კი კოლოსალურ ციფრებს აღწევს.

სასურსათო კალათის ფორმირებისას გათვალისწინებული იქნა მიკრონუტრიენტთა დეფიციტური მდგომარეობა საქართველოს მოსახლეობაში (ვიტამინების, რკინის, იოდის, ფოლიუმის, კალციუმის, და სხვ).

შერჩეული იქნა ისეთი პროდუქტების ჩამონათვალი და განისაზღვრა დღიური მიღების ის ოდენობები, რომელიც დააკმაყოფილებს ორგანიზმის მოთხოვნილებებს ამა თუ იმ მიკრონუტრიენტის მიმართ, რათა თავიდან იქნას აცილებული ესა თუ ის დეფიციტი.

7. ჯანსაღი კვების რეკომენდაციები

არაჯანსაღი კვება მოიაზრება ერთ-ერთ მნიშვნელოვან დეტერმინანტად არაგადამდებ დაავადებათა რისკებს შორის. არასათანადო ცოდნით და არაჯანსაღი კვებითი ქცევებით მრავალი ქრონიკული დაავადება შეიძლება განვითარდეს (დიაბეტი, კარდიოვასკულური დაავადებები, ავთვისებიანი სიმსივნური დაავადებები, იოდის, რკინის და სხვა მიკრონუტრიენტების დეფიციტით გამოწვეული დარღვევები, ოსტეოპოროზი, სიმსუქნე, კარიესი და სხვ.), რომელთა ხვედრითი წილი მსოფლიოში საერთო სიკვდილობის დაახლოებით 60%-ს შეადგენს და რომელთა თავიდან აცილებაც ადვილადაა შესაძლებელი თავად მოსახლეობის და კონკრეტულად თითოეული ინდივიდის მიერ, ჯანსაღი

კვების პრინციპების სისტემატური დაცვით (ჯანსაღი კვებითი ქცევებით). უარყოფითი კვების ფაქტორი და დაბალი ფიზიკური აქტივობა განაპირობებს დიაბეტის შემთხვევების დაახლოებით 60%-ის, ძუძუს, ნაწლავისა და პროსტატის კიბოს შემთხვევების 35%-ის, ართრიტების 25%-ის, გულის კორონარული დაავადებებისა (CHD) და ინსულტის შემთხვევების დაახლოებით 20%-ის განვითარებას.

ჯანდაცვის სექტორის ძირითადი მიმართულება ამ სფეროში ჯანმრთელობის გაუმჯობესებაა კარგად დაბალანსებული კვების, კვებითი დეფიციტის პროფილაქტიკის, საკვებით გამოწვეულ დაავადებათა კონტროლისა და პროფილაქტიკის საშუალებით. კვება მნიშვნელოვანი ფაქტორია ჯანმრთელობის შენარჩუნებისა და გაუმჯობესებისათვის მთელი სიცოცხლის განმავლობაში. კვებასთან დაკავშირებული ქრონიკული დაავადებები წარმოადგენს საზოგადოებრივი ჯანდაცვის უდიდეს ტვირთს, ვინაიდან, ერთის მხრივ, იგი დაკავშირებულია პირდაპირ ხარჯებთან საზოგადოებისა და მთავრობისთვის, ხოლო მეორეს მხრივ, მათგან გამოწვეული მდგომარეობები ამცირებენ ჯანმრთელი

სიცოცხლის წლებს და/ან სიცოცხლის ხანგრძლივობას საერთოდ.

კვებასთან ასოცირებული დაავადების გამოწვევი ძირითად რისკ-ფაქტორებად მაინც რჩება პროდუქტები – ცხიმის მაღალი შემცველობით, ცხიმოვანი მჟავების ტრანს-იზომერები, შაქარი და მარილი. ავადობის ზრდის ტენდენციის შესაჩერებლად საჭიროა ჯანსაღ კვებასთან დაკავშირებული ქცევითი ჩვევების მოდიფიცირება. თვალნათელია ფუნდამენტური მიზეზი – სწრაფი კვება და ნახევარფაბრიკატების როლი კვებასთან ასოცირებული დაავადებების ჩამოყალიბების პროცესში.

კალათაში სასურსათო პროდუქტის შერჩევასა და გათვალისწინებული იქნა ჯანმრთელობის მსოფლიო ორგანიზაციის რჩევები და რეკომენდაციები ჯანსაღი კვების სფეროში, რომელიც მდგომარეობს შემდეგში:

ექვგარეშეა, რომ ადამიანის ჯანმრთელობა დამოკიდებულია სწორ, ბალანსირებულ კვებაზე. ადეკვატური კვებით შესაძლებელია მთელი რიგი ქრონიკული დაავადებების (დიაბეტი, კარდიოვასკულური დაავადებები,

ავთვისებიანი სიმსივნური დაავადებები, იოდის და სხვა მიკრონუტრიენტების დეფიციტით გამოწვეული დარღვევები, ოსტეოპოროზი, სიმსუქნე, კარიესი და სხვ) თავიდან აცილება, რომელთა ხვედრითი წილი მსოფლიოში საერთო სიკვდილიანობის დაახლოებით 60%-ს შეადგენს.

კვება უნდა შეესაბამებოდეს ადამიანის მიერ დახარჯულ ენერგიას, რომელიც დამოკიდებულია ზრდაზე, ასაკზე, სხეულის მასაზე, ცხოვრების პირობებზე, საქმიანობის სახეობაზე, კლიმატზე. ადამიანის ფიზიოლოგიურ მდგომარეობაზე (ფეხმძიმობა, მეძუძურობა). საკვები ნივთიერებების განსაზღვრულმა რაოდენობამ და პროპორციამ უნდა უზრუნველყოს ადამიანის ორგანიზმის ფიზიოლოგიური მოთხოვნილებები. სურსათი უნდა იყოს უვნებელი ადამიანის ჯანმრთელობისათვის და უნდა განაწილდეს სწორად დღის განმავლობაში.

არსებობს სწორი კვების პრინციპები, რომელთა დაცვაც სწორად არეგულირებს ადამიანის კვებას. ანუ განსაზღვრავს იმ სასურსათო

პროდუქტებს და დღიური მიღების იმ ნორმებს, რომელიც, უზრუნველყოფს ორგანიზმს ენერჯის და საკვები ნივთიერებების (ნუტრიენტების) საჭირო რაოდენობით და ამავე დროს უვნებელია ადამიანის ჯანმრთელობისათვის.

ძირითადი რჩევები სწორი (ჯანსაღი) კვებისათვის:

- იკვებეთ ბალანსირებულად. მიიღეთ მრავალფეროვანი სურსათი, ამასთან უპირატესობა მიანიჭეთ მცენარეული წარმოშობის სურსათს ცხოველურთან შედარებით;
- მიიღეთ მრავალფეროვანი ბოსტნეული და ხილი, სულ მცირე 400 გრამის ოდენობით დღეში, უმჯობესია ახალი და ადგილობრივი წარმოების. თავი შეიკავეთ ჩაის მიღებისაგან მაშინ, როცა მიირთმევთ რკინით მდიდარ სურსათს (ბოსტნეული, პარკოსნები და სხვ.), ვინაიდან ჩაი ხელს უშლის რკინის შეთვისებას;
- აკონტროლეთ ცხიმების მიღება. შეამცირეთ ცხიმოვანი სურსათის მოხმარება და უპირატესობა მიანიჭეთ მცენარეულ ცხიმებს (ზეთებს) ცხოველურთან შედარებით;

- მიირთვით ნაკლებციხმიანი რძე და რძის პროდუქტები მარილის დაბალი შემცველობით;
- დღეში რამდენიმეჯერ მიირთვით პური, მარცვლოვანი პროდუქტები, მაკარონის ნაწარმი, ბრინჯი;
- შეცვალეთ თქვენს მენიუში - ცხიმოვანი ხორცი და ხორცის ნაწარმი უცხიმო ხორცით, თევზით, შინაური ფრინველის ხორცით ან ლობიოთი და სხვა პარკოსნებით;
- მაქსიმალურად შეამცირეთ ალკოჰოლური სასმელების მიღება;
- აირჩიეთ სურსათი, რომელიც შეიცავს ნაკლები რაოდენობით მარილს. ნუ დაამატებთ მომზადებულ კერძს მარილს. შეზღუდეთ მისი მიღება 5 გრამამდე დღეში (კერძის მარილის ჩათვლით). **მოიხმარეთ მხოლოდ იოდირებული მარილი;**
- შეარჩიეთ სურსათი, რომელიც შეიცავს ნაკლები რაოდენობით შაქარს, ნაკლებად მიიღეთ რაფინირებული შაქარი და ტკბილეული, შეცვალეთ ტკბილი სასმელები კეთილხარისხოვანი წყლით.

2.2 საარსებო მინიმუმის გაანგარიშების მეთოდოლოგიური სიახლეები და მისი პრაქტიკული გამოყენება

არსებული საარსებო მინიმუმის გაანგარიშების მეთოდოლოგია პირველ თავში განვიხილეთ, ასევე დავწერეთ ხარვეზების შესახებ და დავსახეთ მისი სრულყოფის გზები, რასაც უკვე პრაქტიკულად წარმოვადგენთ.

ჩვენი გაანგარიშებით, შრომისუნარიანი მამაკაცისათვის დღიურად მისაღები კ.კალორიების რაოდენობა არ უნდა იყოს 2500.0 კ.კალორიაზე ნაკლები, რასაც შემდეგნაირად ვასაბუთებთ: შრომისუნარიანი ასაკის მოსახლეობას ვყოფთ 3 გამსხვილებულ ასაკობრივ კატეგორიად, ხოლო წონებად ვიღებთ შრომისუნარიანი ასაკის მოსახლეობის რიცხოვნობას (ცხრილი 2). მოცემული ცხრილის მიხედვით, შრომისუნარიანი მამაკაცის დღიურად მისაღებმა ენერგეტიკულმა ღირებულებამ შეადგინა 2541.1 კკალორია, ხოლო მისი დამრგვალებით, დღიურ ნორმად შეგვიძლია მივიჩნიოთ 2500.0 კ.კალორია.

ცხრილი 2. შრომისუნარიანი მამაკაცისათვის დღიურად აუცილებელი საკვები პროდუქტების ენერგეტიკული ღირებულება

ასაკობრივი ჯგუფები	დღიური ენერგეტიკული ღირებულება, კკალ ¹⁸	შრომისუნარიანი ასაკის მოსახლეობის წონები ¹⁹	ენერგეტიკული ღირებულება, კკალ
14-18	2750.89	0.070	192.1
19-59	2533.40	0.883	2237.5
60-64	2373.27	0.047	111.5
სულ	–	1.0	2541.1

ძირითადი პრინციპი რომელსაც დაეყრდნო ენერგეტიკული გათვლები, იყო ის, რომ დაკმაყოფილებული ყოფილიყო ორგანიზმის საბაზისო მეტაბოლური მოთხოვნილებები (BMR) და უზრუნველყოფილი ყოფილიყო ორგანიზმი დამატებითი ენერგიით,

¹⁸ ANNEX 1: Energy requirements for emergency-affected populations Developing country profile (demography and anthropometry); Kilocalories per day, pg.38

¹⁹

http://geostat.ge/index.php?action=page&p_id=473&lang=eng

რომელიც საჭიროა შრომისუნარიანი მამაკაცისათვის ზომიერი ფიზიკური დატვირთვის პირობებში, რათა სრულფასოვნად შეძლოს შრომა (დასაქმების პირობებში).

კ.კალორიების ზრდა ამავე დროს მოითხოვს მინიმალური სასურსათო კალათის შემადგენლობის გადახედვასა და თითოეული საკვები პროდუქტისადმი მისი შესაბამისი კ.კალორიის მინიჭებას.

პროდუქტთა ქიმიური შემადგენლობა (ცილები, ცხიმები, ნახშირწყლები) და მათი ენერგეტიკული ღირებულება შესულია სასურსათო კალათაში, სადაც აღებულია „სურსათის კომპოზიციური ცხრილები“ (2009, თბილისი) პირველი გამოცემიდან და ინტერნეტ-გვერდებიდან.²⁰

ცხრილებში მოცემული ენერგეტიკული ნუტრიენტებისა (ცილების, ცხიმები, ნახშირწყლები) და ენერჯის გათვლები გაკეთებულია პროდუქტთა იმ რაოდენობიდან, რომლებიც ცხრილებშია (სასურსათო კალათებში) მითითებული. საბაზისო მონაცემები საიდანაც მოხდა

გათვლები მოცემულ რაოდენობებზე, აღებულია თითოეული პროდუქტის „საკვებად გამოყენებადი ნაწილის“ 100 გრამზე გაკეთებული კომპოზიციების (შემადგენლობების) მონაცემთა ბაზებიდან.

აქამდე არსებულ 40 დასახელების პროდუქტს დაემატა ისეთი პროდუქტები, როგორებიცაა: შვრია, კიტრი, მწვანილი, ბარდა, წითელი წიწაკა, ბულგარული წიწაკა, ფხალი (ისპანახი), ხილის ჩირი, სუნელები და საწებლები, ასევე მოხდა თესლოვანი, კურკოვანი, სუბტროპიკული და კენკროვანი ხილის გამრავალფეროვნება, რომლებიც აუცილებელია ადამიანის დღიური რაციონისთვის.

საარსებო მინიმუმის გაანგარიშებაში ასევე მნიშვნელოვანია მინიმალური სასურსათო პროდუქტების 2 კალათად განხილვა, ვინაიდან იმ პროდუქტებმა და მათ შორის ხილმა, რომლებიც სეზონურია, გავლენა არ მოახდინოს ფასებზე. ასე მაგალითად; ისეთი ხილი, როგორიცაა მაგალითად საზამთრო, შეტანილი იქნას ზაფხულის სასურსათო კალათაში და ამოღებული იყოს ზამთრის სასურსათო კალათიდან, ხოლო მანდარინი უნდა შევიტანოთ

²⁰<http://caloriecount.about.com/>; <http://calorielab.com/>; www.fatsecret.com; <http://www.calorie-charts.net/>

ზამთრის სასურსათო კალათაში და არ მოხდეს მისი განმეორება ზაფხულის კალათაში. ამიტომაც მნიშვნელოვანია სასურსათო კალათა გავყოთ შემდგენაირად: მინიმალური სასურსათო

კალათა I (გაზაფხული-ზაფხული) და მინიმალური სასურსათო კალათა II (შემოდგომა-ზამთარი).

ცხრილი 3. მინიმალური სასურსათო კალათის შემადგენლობა

სურსათის ძირითადი ჯგუფები		გაზაფხული- ზაფხულის სასურსათო კალათა, (კკალ)	შემოდგომა- ზამთრის სასურსათო კალათა, (კკალ)
1.	მარცვლეული და მარცვლეულის პროდუქტები (მათ შორის პური და პურპროდუქტები)	789.0	814.0
2.	ხორცი და ხორცის პროდუქტები	318.0	375.0
3.	თევზი და თევზის პროდუქტები	140.0	140.0
4.	რძე და რძის ნაწარმი	201.0	201.0
5.	ბისტნეული	259.0	254.0
6.	ხილი	291.0	194.0
7.	ტკბილეული	135.0	135.0
8.	ცხოველური და მცენარეული ცხიმები	104.0	104.0
9.	ალკოჰოლური სასმელი	50.0	50.0
10.	სხვა პროდუქტები	213.0	233.0
სულ		2500.0	2500.0

ჩვენი გაანგარიშებით მინიმალური სასურსათო და მინიმალური არასასურსათო კალათების პროპორციები უნდა შეიცვალოს 55/45 თანაფარდობით, ნაცვლად 70/30-ისა. მოცემულ თანაფარდობას ვიღებთ შემდეგი მოსაზრებების გამო:

ა) თუ XX საუკუნის 90-იან წლებში მინიმალურ სამომხმარებლო კალათაში სასურსათო და არასასურსათო კალათების წილები 70/30-ზე შეადგენდა, ხოლო საშუალო მომხმარებლის მიერ სურსათზე გაწეული ხარჯების წილი მთლიან სამომხმარებლო კალათაში 53/47-ს

შეადგენდა, რომელიც დღეს 32/68-ს შეადგენს, მოცემული

თანაფარდობებით მინიმალურ სამომხმარებლო კალათის 49/51 თანაფარდობას ვიღებთ.

70/30 _ 53/47

X _ 32/68

X = 49/51

ბ) ჩვენს მიერ ჩატარებული შინამეურნეობების კვლევის შედეგად, 97%-იანი ალბათობითა და 5%-იანი შეცდომის გათვალისწინებით, საშუალოდ, ოჯახში სასურსათო ხარჯების წილი 50-60%-ის ფარგლებში მერყეობს.

გ) საარსებო მინიმუმის გაანგარიშებისას ვიღებთ სასურსათო და იმიტირებული (ვირტუალური) არასასურსათო კალათების ღირებულებების ჯამს, სადაც თანაფარდობა 56/44-ს შეადგენს. მინიმალურ არასასურსათო კალათას ვუწოდებთ იმიტირებულ არასასურსათო კალათას, რადგან შეუძლებელია ცალსახად იმ არასასურსათო საქონლის და მომსახურების ჩამონათვლის განსაზღვრა, რომელიც აუცილებელია ადამიანისათვის, ამიტომ არასასურსათო კალათის ღირებულების განსაზღვრისათვის ჩვენ ვიღებთ ისეთ არასასურსათო საქონელს,

რომელიც ყველა შრომისუნარიანი კაცისთვის მინიმალურად არის აუცილებელი. მაგ; მაისური, შარვალი, ფეხსაცმელი, წინდები, ასევე ისეთი საყოფაცხოვრებო ნივთები, როგორებიცაა: საპონი, სარეცხი საშუალებები, ასანთი, კბილის პასტა, ჯაგრისი და სხვ. მოცემულ ხარჯებს ემატება ტრანსპორტის, კომუნიკაციისა და კომუნალური გადასახდელების ხარჯები (დანართი 1).

კვლევისას მართებულად მივიჩნიეთ საარსებო მინიმუმში გაგვეთვალისწინებინა საყოფაცხოვრებო საგნებისა და საქონლის აუცილებელი მინიმალური ოდენობაც, რომელთა გაანგარიშებისას აღებულ იქნა 4 სულიანი ოჯახის შემადგენლობა და შესაბამისად გათვლილი იქნა 1 სულზე (საშუალო მაჩვენებელი), აგრეთვე თვიურ მოხმარებაზე (1 თვეზე), რომლის დასათვლელად 1 თვეზე მეტი მოხმარების ნივთების ღირებულებები შევაფარდეთ მათი ექსპლუატაციის თვეთა რაოდენობას, აგრეთვე შევაფარდეთ სულადობრივ მაჩვენებელსაც (4), რათა მინიმალური ცდომილებით გათვლილიყო ერთ სულზე აუცილებელი მინიმალური დანახარჯი.

იგივე მეთოდური მიდგომით გათვლილი იქნა – საოჯახო აფთიაქის აუცილებელი მედიკამენტების ღირებულებითი მინიმუმი და ტანისამოსის ის მინიმალური ოდენობა, რომელიც წარმოადგენს მინიმალურ აუცილებლობას ადამიანის შესაბამისი უზრუნველყოფისათვის.

კვლევას თან ერთვის ყველა საანგარიშო მონაცემები ცხრილების სახით, რომლებიც ქმნის ჯამურ აუცილებელ “რეალური საარსებო მინიმუმის” საჭირო კალათას. არასასურსათო კალათაში წარმოდგენილი ნებისმიერი სახის პროდუქტი თუ სხვა მომსახურება – მხოლოდ და მხოლოდ შემოიფარგლება უალტერნატივო, აუცილებელ და საჭირო საკალათე მოცულობით, რომელთა გარეშე ადამიანი არსებობიდან იწყებს გადასვლას თვითგადარჩენაზე; სწორედ ამიტომაც

ხაზგასმით უნდა აღინიშნოს, რომ თვითგადარჩენაზე მეტრძოლი ადამიანებისგან შემდგარი საზოგადოება ვერ უზრუნველყოფს ვერც შესაბამის ეკონომიკურ ზრდას და ვერც შესაბამის საზოგადოებრივ პროგრესს – ხოლო ეკონომიკის სისუსტე აუცილებლად აისახება სახელმწიფოს, როგორც სუვერენის სისუსტეში, რაც აუცილებლად პროგრესის შენელებასა და დამუხრუჭებაში იწყებს ასახვას.

შედეგად საარსებო მინიმუმის გაანგარიშების მეთოდი სასურსათო კალათა I და სასურსათო კალათა II-ის მიხედვით შემდეგნაირად წარმოვადგინეთ (ცხრილი 4 და ცხრილი 5).

ცხრილი 4. საარსებო მინიმუმის გაანგარიშება (სასურსათო კალათა I-ის მიხედვით, გაზაფხული-ზაფხულის სასურსათო კალათა)

პროდუქციის დასახელება		დღიური მოხმარება, გ.	კვალ
მინიმალური სასურსათო კალათა I	პური და პურ-პროდუქტები	270	567
	ბურღულეული	100	113
	სხვა მარცვლეული	50	141
	შინაური ცხოველის ხორცი	60	115
	შინაური ფრინველის ხორცი	60	100
	ძეხვეული	40	116
	თევზი	100	140

	კვერცხი	75	100
	რძე და რძის ნაწარმი	100	116
	ცხოველური და მცენარეული ცხიმები	15	104
	თხილეული	35	182
	ბოსტნეული	400	129
	კარტოფილი	100	130
	სუნელები	2	–
	საწებლები	30	30
	ხილი	500	231
	ტკბილეული	40	135
	მარილი	5	–
	უალკოჰოლო სასმელი	10	1
	ალკოჰოლური სასმელი	50	50
	სულ	–	2500
იმპორტირებული არასასურსათო კალათა	ტანსაცმელი და ფეხსაცმელი		
	მინიმალურად აუცილებელი საყოფაცხოვრებო საქონელი		
	სამედიცინო მედიკამენტების (საოჯახო აფთიაქი) მინიმალური ოდენობა		
	აუცილებელი პირადი ჰიგიენური ნივთები და მომსახურება		
	კომუნალური და კომუნიკაციის ხარჯები		
I	სასურსათო კალათა	55% მინიმალური სამომხმარებლო კალათის	
II	არასასურსათო კალათა	45% მინიმალური სამომხმარებლო კალათის	
III	საარსებო მინიმუმი = (I + II)	100%	

ცხრილი 5. საარსებო მინიმუმის გაანგარიშება
(სასურსათო კალათა II-ის მიხედვით, შემოდგომა-ზამთრის კალათა)

პროდუქციის დასახელება		დღიური მოხმარება, გ.	კვალ
მინიმალური სასურსათო კალათა II	პური და პურ-პროდუქტები	270	567
	ბურღულეული	100	113
	სხვა მარცვლეული	50	141
	შინაური ცხოველის ხორცი	70	137
	შინაური ფრინველის ხორცი	70	122
	ძებვეული	40	116
	თევზი	100	140
	კვერცხი	75	100

	რძე და რძის ნაწარმი	100	116
	ცხოველური და მცენარეული ცხიმები	15	104
	თხილეული	35	182
	ბოსტნეული	210	124
	კარტოფილი	100	130
	სუნელები	4	–
	საწებლები	50	50
	ხილი	280	172
	ტკბილეული	40	135
	მარილი	5	–
	უალკოჰოლო სასმელი	10	1
	ალკოჰოლური სასმელი	50	50
	სულ	–	2500
იმპორტირებულ არასასურსათო კალათა	ტანსაცმელი და ფეხსაცმელი		
	მინიმალურად აუცილებელი საყოფაცხოვრებო საქონელი		
	სამედიცინო მედიკამენტების (საოჯახო აფთიაქი) მინიმალური ოდენობა		
	აუცილებელი პირადი ჰიგიენური ნივთები და მომსახურება		
	კომუნალური და კომუნიკაციის ხარჯები		
I	სასურსათო კალათა	55% მინიმალური სამომხმარებლო კალათის	
II	არასასურსათო კალათა	45% მინიმალური სამომხმარებლო კალათის	
III	საარსებო მინიმუმი = (I + II)	100%	

პროდუქტების ფასების დათვლა მოხდა 8 ქალაქში რეგიონული ცენტრების მიხედვით. კახეთი – თელავი, ქვემო ქართლი – მარნეული, შიდა ქართლი – გორი, იმერეთი - ქუთაისი, სამცხე-ჯავახეთი - ახალციხე, სამეგრელო - ზუგდიდი, აჭარა - ბათუმი და თბილისი (დედაქალაქი).

**ცხრილი 6. საქართველოს მოსახლეობის საშუალო წლიური რიცხოვნობის წონები
თვითმმართველი ერთეულების მიხედვით, 2013 წელი²¹**

რეგიონები		% საქართველოს მთლიან მოსახლეობასთან
1.	თბილისი	26.1
2.	იმერეთი	15.7
3.	კახეთი	9.0
4.	აჭარა	8.8
5.	შიდა ქართლი	7.0
6.	ქვემო ქართლი	11.4
7.	სამეგრელო	10.6
8.	სამცხე-ჯავახეთი	4.8
	გურია	3.1
	მცხეთა-მთიანეთი	2.4
	რაჭა-ლეჩხუმი და ქვემო სვანეთი	1.0
	სულ	100

დღემდე არსებული მეთოდით ფასები აღებული იყო 5 ქალაქიდან, ჩვენს შემთხვევაში კი დამატებული გვაქვს 3 ქალაქი, მათი რეგიონული ცენტრების მიხედვით. ასეთი მიდგომა გამომდინარეობს, რომ ამ სამივე რეგიონს მოსახლეობის რიცხოვნობით მაღალი ხვედრითი წონები უჭირავთ, იმაზე მეტიც, რაც აქამდე არსებულ კვლევაში მონაწილე რეგიონებს. 3 რეგიონი (გურია, მცხეთა მთიანეთი, რაჭა-ლეჩხუმი-ქვემო სვანეთი), რომელთაც ყველაზე დაბალი ხვედრითი წონები უჭირავთ მოსახლეობის საერთო რიცხოვნობაში, რომლებიც განეკუთვნებიან მეტწილად მთიან რეგიონებს და რომელთა საშეღავათო პირობები დამატებითი კანონმდებლობით მყარდება (კანონი მთიანი რეგიონის შესახებ) და ა.შ., ჩვენს კვლევაში არ იღებენ მონაწილეობას.

²¹ http://geostat.ge/index.php?action=page&p_id=152&lang=eng

2.3 საქართველოში ალტერნატიული საარსებო მინიმუმის გაანგარიშება მკაცრი და შერბილებული მეთოდოლოგიით

საარსებო მინიმუმის კვლევა მიმდინარეობდა აპრილის თვის მონაცემების მიხედვით, ხოლო მიღებული შედეგი არის საარსებო მინიმუმი 2014 წლის აპრილის თვეში. მოცემული კვლევა მიზნად ისახავს ახალი მეთოდოლოგიური მიდგომის დანერგვას, რის მიხედვით დათვლილ საარსებო მინიმუმს ექნება რეალური მაჩვენებლის სახე.

ჩვენი კვლევის თანახმად ოფიციალურად არსებული **70/30** განაწილება არგუმენტირებულად შეიცვალა **55/45** თანაფარდობით. შესაბამისად სასურსათო კალათის ფულად ღირებულებაში დათვლის შემდეგ საარსებო მინიმუმს ვითვლით შემდეგი პროპორციით:

მიღებული სასურსათო კალათის ღირებულება – 0.55

მინიმალური არასასურსათო კალათა – 0.45

საარსებო მინიმუმი = მინიმალური სასურსათო კალათა + მინიმალური არასასურსათო კალათა.

სასურსათო კალათის ღირებულებას ვანგარიშობთ თითოეული სასურსათო

პროდუქტის დღიური მოხმარების რაციონის გაანგარიშებით ფულად

ღირებულებაში. ამგვარად დათვლილი თითოეული პროდუქტის დღიური ფულადი ღირებულებების ჯამი გვამღებს საარსებო მინიმუმის დღიურ ღირებულებას, ხოლო მიღებული ჯამის 30 კალენდარულ დღეზე გადამრავლებით მივიღებთ საარსებო მინიმუმის ღირებულებას ერთ თვეზე.

თავდაპირველად საარსებო მინიმუმის გაანგარიშება მიმდინარეობდა სასურსათო კალათა II –ის მიხედვით (დანართი 3), თუმცა ბაზარზე პრაქტიკული კვლევის შედეგად, გარკვეული სახის პროდუქტები, ხილის და ბღჩეულის კატეგორიიდან, ან არ იდო დახლებზე, ან მათი ზედმეტად მაღალი ფასის გამო ამოვიღეთ სასურსათო კალათიდან, (მაგ., აპრილის თვეში 1 კგ მანდარინის ფასმა შეადგინა 4 ლარი, ხოლო 1 კგ. ატამის ფასმა - 12 ლ.), რის შედეგადაც საჭირო გახდა ოპტიმიზირებული სასურსათო კალათის ფორმირება, აპრილის თვის მიხედვით (დანართი 4).

აპრილის სასურსათო კალათიდან ამოვიღეთ შემდეგი პროდუქტები: ატამი, მანდარინი, კარალიოკი, ხოლო გამოთავისუფლებული კ.კალორიები გადანაწილდა მარცვლეულსა და ხილის დანარჩენ პროდუქტებზე. ასეთი მიდგომა გამართლებულია, რადგან არ მომხდარა, კვების პროდუქტების დღიური ნორმის შემცირება და ამასთან ცილების (21,4%), ცხიმებისა (33,3%) და ნახშირწლების (52,7%) პროცენტული თანაფარდობები მთლიან კვებით ღირებულებასთან არ დარღვეულა.

პროდუქტების ფასები ავიღეთ 8 ქალაქის 11 ბაზრიდან, თითოეული ქალაქში შევისწავლეთ ცენტრული სასურსათო ბაზარი, ხოლო თბილისში გამოკვლეული იქნა 4 ბაზარი: სამგორი, დიდუბე, ცენტრალური სადგური (დეზერტირები) და კარფური.

ფასები აღებული იქნა სპეციალურად მომზადებული კითხვარის მიხედვით (ცხრილი 7), რის მიხედვითაც თითოეულ პროდუქტზე ფასები ავიღეთ სამი სხვადასხვა გამყიდველისგან, ამასთან გამყიდველთან შევაჭრებით აღებული ფასი ჩაიწერა ცალკე გრაფაში, ხოლო

ბაზარზე გამყიდველის მიერ პროდუქტზე დადებული ფასისა და შევაჭრების შედეგად აღებულ ფასს შორის განსხვავება აისახა შევაჭრების ფასში და მონაწილეობა მიიღო სასურსათო კალათის საბოლოო ღირებულების გაანგარიშებაში (სასურსათო კალათის ღირებულება* K შევ. კოეფ.)

ცხრილი 7. სურსათის ფასების კითხვარი

ქალაქი: -

ბაზარი: -

პროდუქციის დასახელება		ფასი (1ლიტ./1ც./1კგ.)					
		I გამყიდველი		II გამყიდველი		III გამყიდველი	
		პროდუქციის ღირებულება (ლარი)	შევაჭრების ფასი	პროდუქციის ღირებულება (ლარი)	შევაჭრების ფასი	პროდუქციის ღირებულება (ლარი)	შევაჭრების ფასი
1	ხორბლის პური						
2	ხორბლის ფქვილი						
3	მაკარონი (ვერმიშელი)						
4	ბრინჯი						
..	ა.შ	..	..	..	..	..	..

თითოეული ბაზრიდან (ქალაქიდან) აღებული ფასების გასაშუალოება მოხდა ამ რეგიონის მოსახლეობის რიცხოვნობის წონების გამოყენებით.

საარსებო მინიმუმი გაანგარიშებული იქნა როგორც მთლიანად საქართველოს მასშტაბით, ისე მისი ცალკეული

რეგიონების მიხედვით, სადაც სასურსათო და არასასურსათო კალათების თანაფარდობა (55/45) უცვლელად დავტოვეთ. კვლევის შედეგად მიღებული შედეგები კი შემდეგია (ცხრილი 8 და დანართი 5).

ცხრილი 8. საარსებო მინიმუმი (აპრილი)

ქალაქები	შერბილებული მეთოდოლოგიით	მკაცრი მეთოდოლოგიით ²²
თბილისი	310.60	317.92
კახეთი - თელავი	311.03	318.36
შიდა ქართლი - გორი	302.05	309.17
იმერეთი - ქუთაისი	287.04	293.81
აჭარა - ბათუმი	305.19	312.38
ქვემო ქართლი - მარნეული	308.12	315.38
სამცხე-ჯავახეთი - ახალციხე	310.02	317.33
სამეგრელო-ზემო სვანეთი - ზუგდიდი	308.32	315.59
საქართველო	309.84	317.14

კვლევაში ვიყენებთ საარსებო მინიმუმის შერბილებულ და მკაცრ მეთოდოლოგიებს, რაც მდგომარეობს შემდეგში: შერბილებული მეთოდოლოგიით დათვლილი საარსებო მინიმუმი იანგარიშება ზემოთ აღნიშნული მეთოდით, ხოლო მკაცრი მეთოდოლოგიით გაანგარიშებისას ვიყენებთ პროდუქტების %-ულ დანაკარგებს, ასეთი პროდუქტები კი ძირითადად გვხდება ხილისა და ბოსტნეულის სახით, რომელთა საკვებად დამუშავება (გათლა, გასუფთავება, საკვებად გამოუსადეგარი ნარჩენების მოცულობა) იწვევს ამ პროდუქტების წონითი მოცულობის შემცირებას, ამიტომაც, ადამიანმა რომ სუფთა მასით მიიღოს მისთვის გათვალისწინებული კვების დღიური ნორმა, საჭიროა შექმნილ პროდუქტს დაემატოს ის მასა, რაც ნარჩენი სახით საკვებად გამოუსადეგარი ხდება.

²² დანაკარგების %-ის გამოკლებით

პრაქტიკული კვლევის შედეგად მივიღეთ ის %-ული დანაკარგები, რაც საკვებად უვარგის ნარჩენს წარმოადგენს შემდეგი პროდუქტებისთვის: ძროხის, ღორისა და ქათმის ხორცი, თევზი, კვერცხი, კარტოფილი, ხახვი, კომბოსტო, ჭარხალი, სტაფილო, ვაშლი, ფორთოხალი, კივი, ბანანი და გოგრა. სასურსათო კალათის დღიური მოხმარების მოცულობის გაზრდით გამოწვეული ნამატი ღირებულების კოეფიციენტი შეადგენს 1.043-ს. შესაბამისად, საარსებო მინიმუმის გაანგარიშება მკაცრი მეთოდოლოგიით შეიძლება წარმოვადგინოთ შემდეგი სახით: საარსებო მინიმუმი მკაცრი მეთოდოლოგიით = მინიმალური სასურსათო კალათა*1.043 + მინიმალური არასასურსათო კალათა.

საარსებო მინიმუმის მოცემული მეთოდოლოგიით გაანგარიშება მისაღებია, როგორც საქართველოსთვის, ისე მის მსგავსად სხვა განვითარებადი ქვეყნებისათვის, სადაც საარსებო მინიმუმს დიდი სოციალური დატვირთვა გააჩნია და აქედან გამომდინარე მის გამოთვლასაც დიდი მნიშვნელობა ენიჭება, რათა მართებულად გაანგარიშებული საარსებო მინიმუმი გახდეს მთავრობის (სახელმწიფოს) სწორი სოციალური პოლიტიკის ორიენტირი.

ქვეყნის ეკონომიკური განვითარებისა და მოსახლეობის ცხოვრების დონის გაუმჯობესების შედეგად გაიზრდება „რეალური“ სამომხმარებლო კალათის შემადგენლობა, ვინაიდან გაიზრდება მოთხოვნილებები იმ პროდუქციაზე, რომლებსაც დღეს ფუფუნების საგნად მივიჩნევთ, ასევე მოხდება მინიმალური სამომხმარებლო კალათის შემადგენლობის განახლება, რომელიც სასურსათო მინიმუმთან ერთად განსაზღვრავს საარსებო მინიმუმს. ამიტომაც არის, რომ როგორც სასურსათო, ისე არასურსათო კალათა მუდმივ მონიტორინგს და პერიოდულად მის გადახედვას მოითხოვს.

დასკვნა

საარსებო მინიმუმის მართებული მეთოდოლოგიით გაანგარიშება მნიშვნელოვანია საქართველოში გასატარებელი სოციალური პოლიტიკის ორიენტირად, რაც მდგომარეობს შემდეგში: ასახოს ქვეყანაში მოსახლეობის ცხოვრების დონის ცვლილებები; მიზანმიმართული სოციალური დახმარებისათვის განისაზღვროს მოსახლეობის ნაკლებად უზრუნველყოფილი ნაწილი (ღარიბი მოსახლეობა); დადგინდეს პენსიებისა და შემწეობების მინიმალური ოდენობა; მოხდეს შრომის ანაზღაურების მინიმალური ოდენობის გათანაბრება საარსებო მინიმუმთან, ხოლო საარსებო მინიმუმს დაბლა შემოსავლების გადასახადისაგან გათავისუფლება.

კვლევის ძირითადი შედეგები მდგომარეობს შემდეგში:

1. გადაიხედა სასურსათო პროდუქტების კ.კალორიები და 2300.0 კ.კალ-დან გაიზარდა 2500.0 -მდე
2. შემუშავდა 2 სახის სასურსათო კალათა (პირობითად „ზაფხულისა“ და „ზამთრის“)
3. დაემატა აუცილებელი პროდუქტები და გაიზარდა სასურსათო პროდუქტების რაოდენობა (ჩამონათვალი).
4. შესწავლილ იქნა 8 ქალაქის 11 ბაზარი
5. მეცნიერული კვლევისა და ანალიზის საფუძველზე დადაგინდა იმიტირებული (ვირტუალური) არასასურსათო კალათა პროპორციებით 55/45.
6. მინიმალურ სასურსათო კალათასა და არასასურსათო კალათს შორის პროპორციების დასადგენად და პერიოდულად გადასამოწმებლად, შემუშავდა „იმიტირებული (ვირტუალური) არასასურსათო კალათა“.

აღნიშნული (შერბილებული) მეთოდოლოგიით შრომისუნარიან მამაკაცზე საარსებო მინიმუმი შეადგენს 309.0 ლარს, შრომის უნარიან მამაკაცზე.

საარსებო მიმინუმის მეტი სიზუსტისთვის, (მკაცრი მეთოდოლოგიისთვის) ჩატარდა პრაქტიკული კვლევა კვების პროდუქტების შუალედური %-ული დანაკარგების გათვალისწინებით.

შესაბამისად „მკაცრი მეთოდოლოგიით“ გაანგარიშებულმა საარსებო მინიმუმმა შეადგინა 317.0 ლარი შრომის უნარიან მამაკაცზე.

მოცემულ თემაში განხილულია საარსებო მინიმუმში მინიმალური სასურსათო კალათისა და არასასურსათო ხარჯების წილები, გამოთვლილია მინიმალური სასურსათო კალათის დღიური მოხმარების ღირებულება. სამომხმარებლო ხარჯებში გაანგარიშებულია სურსათზე გაწეული ხარჯების ხვედრითი წონები.

ჩვენს მიერ შემოთავაზებულია მინიმალური სასურსათო და არასასურსათო ხარჯების ხვედრითი წონები მინიმალურ სამომხმარებლო კალათაში, რასაც საფუძვლად უდევს მეთოდოლოგიურად გამართლებული მსჯელობა და განხილული მაგალითები.

საარსებო მინიმუმის გაანგარიშების მეთოდოლოგიის სრულყოფისათვის შემოთავაზებულია მინიმალური სასურსათო კალათა I და მინიმალური სასურსათო კალათა II, რადგან მოხდეს გაზაფხული-ზაფხულისა და შემოდგომა-ზამთრის პროდუქტების დიფერენციაცია და ზაფხულის ისეთი პროდუქტების ამოღებას, რომლებსაც მაღალი ფასები ექნებათ, ან სულაც არ გვხდება ბაზარზე და იწვევს ფასების არამეთოდურ ზრდას.

თემაში მოცემული საარსებო მინიმუმის მეთოდოლოგია შეიძლება გამოყენებული იქნეს, როგორც საქართველოსთვის, ისე სხვა განვითარებადი ქვეყნებისათვის, სადაც აქტუალურია ქვეყნის სოციალური მდგომარეობა და საჭიროებს მთავრობის მხრიდან შესაბამისი სოციალური პოლიტიკის გატარებას, ხოლო მეცნიერულად დასაბუთებული მეთოდოლოგიით გაანგარიშებული საარსებო მინიმუმი ქვეყნისთვის გახდება მიზანმიმართული სოციალური პოლიტიკის ორიენტირი.

დანართი 1.

იმიტირებული (ვირტუალური) მინიმალური არასასურსათო კალათა		ფულადი ღირებულება (ლარი)
I	კომუნალური, სატრანსპორტო ხარჯები და საკომუნიკაციო უზრუნველყოფა	63.40
II	მინიმალური პირად- ჰიგიენური ნივთებისა და მომსახურების რაოდენობრივი შემადგენლობა შრომისუნარიან მამაკაცზე	10.12
III	საყოფაცხოვრებო ნივთებისა და საქონლის მინიმალურად აუცილებელი რაოდენობა	9.81
IV	საოჯახო აფთიაქისთვის აუცილებელი სამედიცინო მედიკამენტების მინიმალური ოდენობა	3.14
V	ტანისამოსის მინიმალური ნაკრები შრომისუნარიან მამაკაცზე	49.62
სულ:		136.09

I	მინიმალური კომუნალური, სატრანსპორტო ხარჯები და საკომუნიკაციო უზრუნველყოფა ერთ თვეზე	მინიმალურად აუცილებელი მოცულობა/რაოდენობა 1 თვეში	ერთი ერთეულის ფასი	1 თვის ღირებულება
1	ცივი წყლის გადასახადი	1	3.15	3.2
2	დასუფთავების სამსახ.გად.	1	2.5	2.5
3	ელ.ენერჯის გსდ.	99	0.095	9.4
4	ბუნებრივი აირი გად. (თხევადი გაზი)	16	0.457	7.3
5	ტელეფონის სააბონენტო გად.	1	4	4.0
6	ფიჭური ტელეფონის ხარჯი	1	5	5.0
7	რეგიონთაშორისო მგზავრობა (ქალაგარეთ)	2	6	12.0
8	შიდა საქალაქო მგზავრობა	40	0.5	20.0
	ჯამი			63.4

II	მინიმალური პირად- ჰიგიენური ნივთებისა და მომსახურების რაოდენობრივი შემადგენლობა შრომისუნარიან მამაკაცზე	მინიმალურად აუცილებელი რაოდენობა 1 თვეში (ცალი)	ერთი ერთეულის ფასი	1 თვის ღირებულება
1	თმის შეჭრა	1.000	3.00	3.00
2	საპარსი ერჯერადი (საპარსი პირი)	3.000	0.60	1.80
3	საპარსი ქაფი (3 თვეში 1 ცალი)	0.333	1.20	0.40
4	პარსვის შემდეგ კრემი (3 თვეში 1 ცალი)	0.333	1.20	0.40
5	კბილის ჯაგრისი (3 თვეში 1 ცალი)	0.333	1.20	0.40
6	კბილის პასტა (2 თვეში 1 ცალი)	0.500	1.20	0.60
7	საპონი (საპირფარეშოს)	1.000	0.40	0.40
8	შამპუნი (2 თვეში 1 ცალი)	0.500	2.80	1.40
9	საპირფარეშოს ქაღალდი	2.000	0.40	0.80
10	ფრჩხილის მაკრატელი (10 თვეში 1 ცალი)	0.100	1.00	0.10
11	სავარცხელი (12 თვეში 1 ცალი)	0.083	0.50	0.04
12	ყურის საწმენდი (3 თვეში 100-იანი შეფუთვა)	0.333	0.80	0.27
13	პირსაწმენდი (6 თვეში 1 ცალი)	0.170	3.00	0.51
	ჯამი			10.12

III	საყოფაცხოვრებო ნივთებისა და საქონლის მინიმალურად აუცილებელი რაოდენობა	მინიმალურად აუცილებელი რაოდენობა 1 თვეში (ცალი)	ერთი ერთეული ს ფასი	1 თვის ღირებულება
1	სარეცხი საპონი 72% (180 გრ.)	1	0.7	0.7
2	სინთეზური სარეცხი ფხვნილი	1	1.40	1.4
3	სინთეზური სარეცხი საშუალება (120 გრ.)	1	0.70	0.7
4	ჭურჭლის სარეცხი ღრუბელი	2	0.20	0.4
5	ასანთი	3	0.05	0.15
6	ნათურა (3 თვეში 1 ცალი)	0.333	0.50	0.1665
7	სანთელი (3 თვის განმავლობაში 1 ცალი)	0.333	0.50	0.1665
8	ხელსახოცი სუფრის (100 ცალი) (2 თვეში 1 ცალი)	0.5	1.00	0.5
9	მაგიდის საწმენდი	2	0.20	0.4
10	აქანდაზი და ცოცხი, მრავალჯერადი. (18 თვის განმავლობაში 1 ცალი)	0.056	11.00	0.616
11	იატაკის ჯოხი (18 თვის განმავლობაში 1 ცალი)	0.056	4.50	0.252
12	იატაკის ჩვარი (3 თვის განმავლობაში 1 ცალი)	0.33	1.50	0.495
13	საკერავი ნემსი და ძაფი (7 ფერადი 1 კოჭზე) (12 თვის განმავლობაში 1 ცალი)	0.083	1.10	0.0913
14	ფეხსაცმლის საწმენდი (6 თვის განმავლობაში 1 ცალი)	0.17	1.00	0.17
15	ფეხსაცმლის კრემი (12 თვის განმავლობაში 1 ცალი)	0.083	1.00	0.083
16	გაზეთი (ინტერნეტით სარგებლობა)	2	1.00	2
17	რვეული(40 ფურც.) (6 თვის განმავლობაში 1 ცალი)	0.17	0.42	0.0714
18	კალამი (6 თვის განმავლობაში 1 ცალი)	0.17	0.20	0.034
19	ჭურჭლის სახეხი	1	1.00	1
20	სარეცხის სამაგრი (3 თვის განმავლობაში 1 შეკვრა)	0.33	1.00	0.33
21	ელემენტი კედლის საათის (6 თვის განმავლობაში 1 ცალი)	0.17	0.50	0.085
	ჯამი			9.81

IV	საოჯახო აფთიაქისთვის აუცილებელი სამედიცინო მედიკამენტების მინიმალური ოდენობა	მინიმალურად აუცილებელი რაოდენობა 1 თვეში (ცალი)	ერთი ერთეულის ფასი	1 თვის ღირებულება
1	თერმომეტრი (24 თვის განმავლობაში 1 ცალი, 1 თვის რაოდენობა)	0.042	3	0.126
2	წნევის აპარატი (84 თვის განმავლობაში 1 ცალი, 1 თვის რაოდენობა)	0.012	25	0.30
3	ტკივილ გამაყუჩებელი (ციტრამონი)	3	0.10	0.3
4	ანტიბიოტიკები (პარაცეტამოლი)	0.5	0.33	0.17
5	გულის საშუალება (ვალერიანის ნაყენი) (2 თვის განმავლობაში 25 მილ)	0.5	0.60	0.3
6	წნევის მარეგულირებელი (რაუნატინი) (5 თვის განმავლობაში 10 აბი)	0.2	0.35	0.07
7	ბრილიანტის მწვანე 1% (12 თვის განმავლობაში 10 მილ)	0.083	0.3	0.0249
8	წყალბადის ზეჟანგი 3% (12 თვის განმავლობაში 100 მილ.)	0.083	0.5	0.0415
9	იოდის ხსნარი 5% (12 თვის განმავლობაში 10 მილ)	0.083	0.5	0.04
10	სამედიცინო სპირტი 90%, . (12 თვის განმავლობაში 50 მილ)	0.083	0.7	0.0581
11	ბამბა, 90 გრ. (4 თვეში 1 ცალი)	0.25	0.6	0.15
12	ლეიკოპლასტი	3	0.2	0.6
13	ბინტი (სტერილური) (6 თვის განმავლობაში 1 ცალი)	0.17	0.44	0.07
14	ანტისეპტიკური მალამო, 25 მლ. (12 თვის განმავლობაში 1 ცალი)	0.083	3	0.249
15	ფიზიოლოგიური ხსნარი (5 მლ) (2 თვის განმავლობაში 1 ამპულა)	0.5	0.15	0.075
16	სურდოს საწინამგდებო საშუალება (3 თვის განმავლობაში 8 აბი)	0.33	1.7	0.561
	ჯამი			3.14

V	ტანსამოსის მინიმალური ნაკრები შრომისუნარიან მამაკაცზე	მინიმალურად აუცილებელი რაოდენობა 1 თვეში (ცალი)	ერთი ერთეულის ფასი	1 თვის ღირებულება
1	ჯინსის შარვალი (სქელი) (6 თვეში 1 ცალი)	0.17	30	5.1
2	ჯინსი თხელი (6 თვეში 1 ცალი)	0.17	25	4.25
3	შარვალი (6 თვეში 1 ცალი)	0.17	25	4.25
4	ზამთრის ფეხსაცმელი (6 თვეში 1 ცალი)	0.17	50	8.5
5	ფეხსაცმელი	0.083	45	3.735
6	წინდა (სქელი) (3 თვეში 1 ცალი)	0.334	2	0.668
7	წინდა	1	1	1
8	გრძელსახელოიანი პერანგი (6 თვეში 1 ცალი)	0.17	16	2.72
9	მოკლე სახელოიანი პერანგი (6 თვეში 1 ცალი)	0.17	14	2.38
10	სვიტრი (6 თვეში 1 ცალი)	0.17	18	3.06
11	ქურთუკი (6 თვეში 1 ცალი)	0.17	50	8.5
12	მაისური (6 თვეში 1 ცალი)	0.17	2.5	0.425
13	მაისური (გრძელმკლავიანი) (6 თვეში 1 ცალი)	0.17	7	1.19
14	მაიკა (6 თვეში 1 ცალი)	0.17	1.5	0.255
15	საცვლები (2 თვეში 1 ცალი)	0.5	4.5	2.25
16	ქამარი (12 თვეში 1 ცალი)	0.083	5	0.415
17	ქუდი (6 თვეში 1 ცალი)	0.17	3	0.51
18	ჩუსტები (12 თვეში 1 ცალი)	0.083	5	0.415
	ჯამი			49.62

II a	შინაური ცხოველის ხორცი	60						102		
1	ძროხის ხორცი	35	7.5		2.5		0			62
2	ღორის ხორცი	20	6		2		0			40
II b	შინაური ფრინველის ხორცი							100		
3	ქათმის ხორცი	60	18.7		2		0			100
II c	ძებვეული							116		
1	ძებვი (საქონლის, ღორის)	20	3		5.6		1		66	
2	სოსისი (საქონლის, ღორის)	20	2		5		0		50	
III	კვერცხი	55	6.9		4.3		0.6	85		85
IV	თევზი, თევზის პროდუქტები							140		
1	თევზი	100	23		4.2		0			140
V	რძე და რძის ნაწარმი							116		
1	რძე (ძროხის)	30	0.9		0.9		1.5		16	
2	მაწონი (იოგურტი)	30	1.5		0.9		3		28	
3	ყველი	10	2		3		0.1		32	
4	ხაჭო	5	0.8		0.3		0.2		7	
5	ნადული	5	0.3		0.4		0.8		8	
6	არაჟანი	20	0.6		3		0.6		25	
VI	ცხოველური და მცენარეული ცხიმები							104		
1	ზეთი მცენარეული	6		0		6	0		50	
2	მარგარინი	4.5		0.03		3.4	0.04		27	
3	კარაქი	3	0.03		2.4		0.02		17	

4	ერბო	1.5	0		1.5		0		10	
VII	თბილელული							182		
1	კაკალი	15		2.2		9.2	1.5		86	
2	თბილი	10		1.5		6.4	1		54	
3	მზესუზირა	10		2		4.8	0.5		42	
VIII	ბოსტნეული							129		
1	პომიდორი	70		0.6		0	3		12	
2	კიტრი	50		0.5		0	2		10	
3	მწვანელი (ობრაბუში, ქინძი, ნიახური)	30		1.5		0	3		13	
4	ხახვი, ხახვი მწვანე	40		0.4		0	2		8	
5	ნიორი	10		0.7		0.1	2		11	
6	ბადრიჯანი	30		0.3		0	2.5			10
7	კომბოსტო და ყვავილოვანი კომბოსტო	20		0.3		0	1			5
8	ჭარხალი	20		0.4		0	2			8
9	სტაფილო	20		0.2		0	1.5			7
10	ლობიო (მწვანე ლობიო)	40		1		0	3			15
11	ბარდა	20		1		0	3			14
12	წიწაკა წითელი	10		0.1		0	0.6		3	
13	ბულგარული წიწაკა	25		0.3		0	1.8		10	
14	ფხალი (ისპანახი)	15		0.4		0	0.6			3
IX	კარტოფილი	100		1.8		3.6	32	130		130
X	სუნელები (ქინძი, უცხო სუნელი, დაფქული წიწაკა, დაფქული შავი წიწაკა)	2								

XI	საწებლები (ტყემალი და ტომატი)	30		0,8		4	4.5	30		30
XII	ხილი							291		
XIIa	თესლოვანი ხილი	100								
1	ვაშლი	90		0		0	9		45	
2	მსხალი	30		0		0	3		12	
XIIb	კურკოვანი ხილი	180								
1	ატამი	60		0.6		0	9.2		28	
2	გარგარი (ჭერამი)	40		0.4		0	4.6		18	
3	ბალი (ალუბალი)	30		0.3		0	4.9		15	
4	ქლიავი	30		0.3		0	3.2		12	
5	ტყემალი	20		0.2		0	2		8	
XIIc	სუბტროპიკულ ი ხილი	10								
1	ლიმონი	10		0.1		0	0.5		2	
2	ბანანი	50		0.52		0.2 4	12		47	
XIIId	კენკროვანი ხილი	60								
1	მარწყვი	30		0.3		0	2.4		12	
2	მოცხარი	30		0.3		0	2.4		12	
XIIe	ყურძენი	60		0.6		0.6	12		52	
XIIIf	ბაღჩეული	90								
1	საზამთრო	60		0.6		0	3.6		16	
2	ნესვი	30		0		0	3		12	
XIII	ტკბილეული							135		
1	შაქარი	10		0		0	10.6		34	
2	შოკოლადი	8		0.8		2.8	4.2		38	
3	თაფლი	2		0.02		0	1.8		6	
4	მურაბები და ჯემები	8		0.08		0.1	5.6		21	
5	საკონდიტრო ნაწარმი	12		0.48		0.6	7.8		36	

	(პეჩენია)									
XIV	მარლი (იოდირებული)	5		0		0		0		0
XV	უალკოჰოლო (მინერალური) სასმელები	10								
XV a	ჩაი	5		0		0		0		1
1	ფოთლოვანი ჩაი			0		0		0		
2	ჩაი ერთჯერად პაკეტებში			0		0		0		
XV b	ყავა (ხსნადი, ნალექიანი)	5		0		0		0		0
XVI	ალკოჰოლური სასმელები	50								50
XVI a	ღვინო	50								50

დანართი 3. მინიმალური სასურსათო კალათის რეკომენდებული შემადგენლობა
შრომისუნარიანი მამაკაცისათვის
(სასურსათო კალათა II, შემოდგომა-ზამთრის კალათა)

#	პროდუქციის დასახელება	დღიური მოხმარება, გ.	ცილები, გ		ცხიმები, გ		ნახშირწყლები, გ.	საჭირო ენერგია, კკალ	ენერგეტიკული ღირებულება, კკალ	
			ცხ.	მც.	ცხ.	მც.			ნედლი	დამუშავებული
I	მარცვლეული და მარცვლეულის პროდუქტები									
I a	პური და პურპროდუქტები	264						573		
1	ხორბლის პური (თეთრი პური)	220		16		5.8	88			451
2	ხორბლის ფქვილი (პურის ფქვილი)	10		1		0.1	7		32	
3	მაკარონი (ვერმიშელი)	24		1.2		0.24	7.2			36
4	პურ-ფუნთუშეული	20		2		1	10			54
I b	ბურღულეული							125		
1	ბრინჯი	60		1.3		0.1	18			76
2	ბურღული მანანის	24		1.2		0.6	6.3			25
3	ბურღული წიწიბურას	30		0.9		0.15	6.9			24
I c	სხვა მარცვლეული							116		
1	სიმინდის ფქვილი	30		3		1.4	23.2		102	
2	შვრია	20		0.6		0.2	2.6			14

II	ხორცი და ხორცის პროდუქტები									
II a	შინაური ცხოველის ხორცი							137		
1	ძროხის ხორცი	40	8.8		3.2		0			72
3	ღორის ხორცი	30	9		3		0			65
II b	შინაური ფრინველის ხორცი							122		
4	ქათმის ხორცი	70	22		2.2		0			122
II c	ძებვეული							116		
1	ძებვი (საქონლის, ღორის)	20	3		6		1		66	
2	სოსისი (საქონლის, ღორის)	20	2		5		0		50	
III	კვერცხი	55	6.9		4.3		0.6	85		85
IV	თევზი, თევზის პროდუქტები							140		
1	თევზი	100	23		4.2		0			140
V	რძე და რძის ნაწარმი							116		
1	რძე (ძროხის)	30	0.9		0.9		1.5		16	
2	მაწონი(იოგურტი)	30	1.5		0.9		3		28	
3	ყველი	10	2		3		0.1		32	
4	ხაჭო	5	0.8		0.3		0.2		7	
5	ნადული	5	0.3		0.4		0.8		8	
6	არაჟანი	20	0.6		3		0.6		25	
VI	ცხოველური და მცენარეული ცხიმები							104		
1	ზეთი მცენარეული	6		0		6	0		50	
2	მარგარინი	4.5		0.03		3.4	0.04		27	
3	კარაქი	3	0.03		2.4		0.02		17	
4	ერბო	1.5	0		1.5		0		10	
VII	თხილეული							182		
1	კაკალი	15		2.2		9.2	1.5		86	
2	თხილი	10		1.5		6.4	1		54	

3	მზესუზირა	10		2		4.8	0.5		42	
VIII	ბოსტნეული							124		
1	მწვანელი (ობრაბუმი, ქინძი, ნიახური)	30		1.5		0	3		15	
2	ხახვი	40		0.4		0	2		8	
3	ნიორი	10		0.7		0.1	2		13	
4	კომბოსტო	20		0.3		0	1			5
5	ჭარხალი	20		0.4		0	2			9
6	სტაფილო	20		0.2		0	1.5			7
7	ლობიო	40		10		0.8	24			48
8	ბარდა	20		1		0	3			16
9	წიწაკა წითელი	10		0.1		0	0.6		3	
IX	კარტოფილი	100		1.8		3.6	32	130		130
X	სუნელები (ქინძი, უცხო სუნელი, დაფქული წიწაკა, დაფქული შავი წიწაკა)	4								
XI	საწებლები (ტყემალი და ტომატი)	50		0,8		4	4.5	50		50
XII	ხილი							194		
XIIa	თესლოვანი ხილი									
1	ვაშლი	50		0		0	5		25	
XIIb	კურკოვანი ხილი									
1	ატამი	40		0.4		0	6		20	
XIIc	სუბტროპიკული ხილი									
1	ლიმონი	10		0.1		0	0.5		2	
2	ფორთოხალი	30		0.3		0	3		12	
3	მანდარინი	50		0.5		0	5		20	
4	კარალიოკი	40		0.4		0	12		47	
5	კივი	30		0.3		0.3	3		18	
6	ბანანი	25		0.26		0.12	6		22	
XIIf	ბაღჩეული									

1	გოგრა	20		0.2		0	1			4
XIIg	ხილის ჩირი (ვაშლი, ლეღვი, ხურმის)	10		0.1		0	7		24	
XIII	ტკბილეული	40						135		
1	შაქარი	10		0		0	10.6		34	
2	შოკოლადი	8		0.8		2.8	4.2		38	
3	თაფლი	2		0.02		0	1.8		6	
4	მურაბები და ჯემები	8		0.08		0.1	5.6		21	
5	საკონდიტრო ნაწარმი (პეჩენია)	12		0.48		0.6	7.8		36	
XIV	მარილი (იოდირებული)	5		0		0	0		0	
XV	უალკოჰოლო (მინერალური) სასმელები	10								
XV a	ჩაი	5		0		0	0	1		
1	ფოთლოვანი ჩაი			0		0	0		0	
2	ჩაი ერთჯერად პაკეტებში			0		0	0		1	
XV b	ყავა (ხსნადი, ნალექიანი)	5		0		0	0		0	
XVI	ალკოჰოლური სასმელები	50						50		
XVIa	ღვინო								50	

II a	შინაური ცხოველის ხორცი							137		
1	ძროხის ხორცი	40	8.8		3.2		0			72
3	ღორის ხორცი	30	9		3		0			65
II b	შინაური ფრინველის ხორცი							122		
4	ქათმის ხორცი	70	22		2.2		0			122
II c	ძებვეული							116		
1	ძებვი (საქონლის, ღორის)	20	3		6		1		66	
2	სოსისი (საქონლის, ღორის)	20	2		5		0		50	
III	კვერცხი	55	6.9		4.3		0.6	85		85
IV	თევზი, თევზის პროდუქტები							140		
1	თევზი	100	23		4.2		0			140
V	რძე და რძის ნაწარმი							116		
1	რძე (ძროხის)	30	0.9		0.9		1.5		16	
2	მაწონი(იოგურტი)	30	1.5		0.9		3		28	
3	ყველი	10	2		3		0.1		32	
4	ხაჭო	5	0.8		0.3		0.2		7	
5	ნადული	5	0.3		0.4		0.8		8	
6	არაყანი	20	0.6		3		0.6		25	
VI	ცხოველური და მცენარეული ცხიმები							104		
1	ზეთი მცენარეული	6		0		6	0		50	
2	მარგარინი	4.5		0.03		3.4	0.04		27	
3	კარაქი	3	0.03		2.4		0.02		17	
4	ერბო	1.5	0		1.5		0		10	

VII	თბილესული							182		
1	კაკალი	15		2.2		9.2	1.5		86	
2	თხილი	10		1.5		6.4	1		54	
3	მზესუზირა	10		2		4.8	0.5		42	
VII I	ბოსტნეული							124		
1	მწვანელი (ობრახუში, ქინძი, ნიახური)	30		1.5		0	3		15	
2	ხახვი	40		0.4		0	2		8	
3	ნიორი	10		0.7		0.1	2		13	
4	კომბოსტო	20		0.3		0	1			5
5	ჭარხალი	20		0.4		0	2			9
6	სტაფილო	20		0.2		0	1.5			7
7	ლობიო	40		10		0.8	24			48
8	ბარდა	20		1		0	3			16
9	წიწაკა წითელი	10		0.1		0	0.6		3	
IX	კარტოფილი	100		1.8		3.6	32	130		130
X	სუნელები (ქინძი, უცხო სუნელი, დაფქული წიწაკა, დაფქული შავი წიწაკა)	4								
XI	საწებლები (ტყემალი და ტომატი)	50		0,8		4	4.5	50		50
XII	ხილი							187		
XII a	თესლოვანი ხილი									
1	ვაშლი	90		0		0	9		45	
XII b	კურკოვანი ხილი									
1	ატამი									
XII c	სუბტროპიკუ ლი ხილი									

1	ლიმონი	10		0.1		0	0.5		2	
2	ფორთოხალი	55		0.5 5		0	5.5		22	
3	მანდარინი									
4	კარალიოკი									
5	კივი	55		0.5 5		0.55	5.5		33	
6	ბანანი	60		0.6 2		0.29	14.06		57	
XII f	ბაღჩეული									
1	გოგრა	20		0.2		0	1			4
XII g	ხილის ჩირი (ვაშლი, ლელვი, ხურმის)	10		0.1		0	7		24	
XII I	ტკბილეული	40						135		
1	შაქარი	10		0		0	10.6		34	
2	შოკოლადი	8		0.8		2.8	4.2		38	
3	თაფლი	2		0.0 2		0	1.8		6	
4	მურაბები და ჯემები	8		0.0 8		0.1	5.6		21	
5	საკონდიტრო ნაწარმი (პეჩენია)	12		0.4 8		0.6	7.8		36	
XI V	მარილი (იოდირებული)	5		0		0	0		0	
XV	უალკოჰოლო (მინერალური) სასმელები	10								
XV a	ჩაი	5		0		0	0	1		
1	ფოთლოვანი ჩაი			0		0	0		0	
2	ჩაი ერთჯერად პაკეტებში			0		0	0		1	
XV	ყავა (ხსნადი,	5		0		0	0		0	

b	ნალექიანი)								
XV I	ალკოჰოლური სასმელები	50						50	
XV I a	ღვინო								50

დანართი 5. საქართველოს საარსებო მინიმუმის გაანგარიშება

	პროდუქციის დასახელება (საქართველო)	ფასი (1კგ)	შევაჭრები ს ფასი (1კგ)	დღიური მოხმარე ბა	დღიური მოხმარე ბის ფასი	დღიური მოხმარების ფასი, შევაჭრებით
		ლარი	ლარი	გრამი	ლარი	
1	ხორბლის პური	1.45	1.39	220	0.32	0.31
2	ხორბლის ფქვილი	1.25	1.23	10	0.01	0.01
3	მაკარონი (ვერმიშელი)	1.67	1.63	24	0.04	0.04
4	პურ-ფუნთუშეული	3.90	3.89	20	0.08	0.08
5	ბრინჯი	1.54	1.49	60	0.09	0.09
6	ბურღული მანანის	1.53	1.48	24	0.04	0.04
7	ბურღული წიწიბურას	1.84	1.79	30	0.06	0.05
8	სიმინდის ფქვილი	1.48	1.44	32	0.05	0.05
9	შვრია	2.34	2.27	20	0.05	0.05
10	ძროხის ხორცი	11.35	10.53	40	0.45	0.42
11	ღორის ხორცი	9.51	8.94	30	0.29	0.27
12	ქათმის ხორცი (ნედლი)	5.94	5.59	70	0.42	0.39
13	ძეხვი (საქონლის, ღორის)	6.24	6.15	20	0.12	0.12
14	სოსისი (საქონლის, ღორის)	6.01	6.00	20	0.12	0.12
15	კვერცხი	5.18	4.86	55	0.28	0.27
16	თევზი ნედლი	4.84	4.70	100	0.48	0.47
17	რძე (ძროხის)	1.84	1.70	30	0.06	0.05
18	მაწონი(იოგურტი)	2.40	2.36	30	0.07	0.07
19	ყველი	8.87	8.13	10	0.09	0.08
	ჭყინტი ყველი	7.15	6.70	/5/		
	სულგუნი	10.59	9.57	/5/		
20	ხაჭო	6.38	6.01	5	0.03	0.03
21	ნადული	4.25	3.99	5	0.02	0.02

22	არაჟანი	5.37	5.27	20	0.11	0.11
23	ზეთი მცენარეული	2.91	2.84	6	0.02	0.02
24	კარაქი	5.78	5.64	4.5	0.03	0.03
25	მარგარინი	3.96	3.96	3	0.01	0.01
26	ერბო	6.15	6.08	1.5	0.01	0.01
27	კაკალი	13.36	12.22	15	0.20	0.18
28	თხილი	13.39	12.44	10	0.13	0.12
29	მზესუზირა	2.78	2.71	10	0.03	0.03
30	კარტოფილი	1.43	1.35	100	0.14	0.13
31	მწვანელი (ობრაზუმი, ქინძი, ნიახური)	2.85	2.83	30	0.09	0.08
32	ხახვი	1.21	1.10	40	0.05	0.04
33	ნიორი	5.28	4.79	10	0.05	0.05
34	კომბოსტო	1.02	0.92	20	0.02	0.02
35	ჭარხალი	1.53	1.30	20	0.03	0.03
36	სტაფილო	1.83	1.71	20	0.04	0.03
37	ლობიო	4.18	3.89	40	0.17	0.16
38	ბარდა	2.04	1.99	20	0.04	0.04
39	წიწაკა წითელი	9.23	9.04	10	0.09	0.09
40	სუნელები (ქინძი, უცხო სუნელი, დაფქული წიწაკა)	11.08	10.99	4	0.04	0.04
41	საწებლები	4.31	4.16	50	0.22	0.21
	ტყემლის საწებელი	3.14	2.97	/25/		
	ტომატ პასტა	5.47	5.35	/25/		
42	ვაშლი	1.17	1.04	90	0.10	0.09
43	ლიმონი	2.72	2.53	10	0.03	0.03
44	ფორთოხალი	2.17	2.12	55	0.12	0.12
45	კივი	3.48	3.38	55	0.19	0.19
46	ბანანი	3.52	3.45	60	0.21	0.21
47	გოგრა	2.57	2.24	20	0.05	0.04
48	ხილის ჩირი	6.59	6.30	10	0.07	0.06
49	შაქარი	1.42	1.40	10	0.01	0.01
50	შოკოლადი	5.17	5.14	8	0.04	0.04
51	თაფლი	13.68	13.24	2	0.03	0.03
52	მურაბები და ჯემები	6.25	6.19	8	0.05	0.05
53	საკონდიტრო ნაწარმი (პეჩენია)	3.90	3.69	12	0.05	0.04
54	მარილი (იოდირებული)	0.70	0.70	5	0.00	0.00

55	ჩაი	29.64	29.64	5	0.15	0.15
	ჩაი ფოთლოვანი	13.98	13.98	/2.5/		
	ჩაი ერთჯერად პაკეტებში	45.31	45.31	/2.5/		
56	ყავა ნალექიანი	12.19	11.78	5	0.06	0.06
57	ღვინო ჩამოსასხმელი	2.25	2.12	50	0.11	0.11
				Σ	5.95	5.68
				შევაჭრების კოეფიციენტი	0.954	

	ფულადი ღირებულება (ლარი)	სასურსათო და არასასურსათო კალათის ხვედრითი წონა საარსებო მინიმუმში
სასურსათო კალათის ღირებულება თვეში (შევაჭრების გარეშე)	178.60	-
სასურსათო კალათის ღირებულება თვეში	170.41	0.55
არასასურსათო კალათის ღირებულება	139.43	0.45
საარსებო მინიმუმი	309.84	100

გამოყენებული ლიტერატურა

- საქართველოს კანონი „საარსებო მინიმუმის გაანგარიშების წესის შესახებ“
- საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება №111/ნ „საკვებ ნივთიერებებსა და ენერგიაზე ორგანიზმის ფიზიოლოგიური მოთხოვნილებისა და საარსებო მინიმუმის განსაზღვრისათვის საჭირო სასურსათო კალათის შემადგენლობის ნორმებისა და ნორმატივების დამტკიცების შესახებ“
- საქართველოს სტატისტიკის ეროვნული სამსახური „შრომისუნარიანი ასაკის მამაკაცის საარსებო მინიმუმის ღირებულების გაანგარიშების მეთოდი“
- საარსებო მინიმუმის სტატისტიკა საქართველოში:

<http://www.tzona.org/2013-wlis-saarsebo-minimumis-statistika-saqartvelosi/>

http://www.geostat.ge/?action=page&p_id=175&lang=geo

http://www.geostat.ge/cms/site_images/files/georgian/methodology/saarsebo%20minimumis%20gaangarisheba.pdf

- საქართველოს შრომის, ჯანმრთელობისა და სოციალური დაცვის მინისტრის ბრძანება N 46/ნ „სახელმწიფო პენსიის, სახელმწიფო კომპენსაციისა და სახელმწიფო აკადემიური სტიპენდიის დანიშვნისა და გაცემის წესების“ დამტკიცების თაობაზე
- საქართველოს „შრომის კოდექსი“
- „ჯანსაღი კვება“ - ნუტრიციოლოგთა ეროვნული ასოციაცია (თბილისი /2010)
- „სურსათის კომპოზიციური ცხრილები“ ნუტრიციოლოგთა ეროვნული ასოციაცია (თბილისი /2009)
- საარსებო მინიმუმის გაანგარიშების მეთოდოლოგიური საკითხები და მისი სრულყოფის გზები საქართველოში, ჟურნ. ეკონომიკა (1-2), თბ., 2014 წ.
- [Food and Nutrition Action Plan 2014 – 2020 / WHO European Region](#)
- [2008-2013 Action plan for the global strategy for the prevention and control of noncommunicable diseases](#)
- [Global Perspective on Non-communicable Disease Prevention and Control/ WHO](#)
- [Food and Health in Europe \(World Health Organization – a new basis for action\)](#)
- [WHA 53.17 Prevention and Control of Noncommunicable Diseases \(2000\)](#)
- [WHA 57.16 Health Promotion and Healthy Lifestyles \(2004\)](#)

- WHA 57.17 Global Strategy on Diet, Physical Activity and Health (2004)
- WHA 58.16 Strengthening Active and Healthy Ageing (2005)
- WHA 58.22 Cancer Prevention and Control (2005)
- WHA 60.23 Prevention and Control of Noncommunicable Diseases: Implementation of the Global Strategy (2007)
- WHA 60.24 Health Promotion in a Globalized World (2007)
- National action plan Against Obesity (Recommendations and Perspectives/WHO/National Board of Health -2003)
- Food and nutrition policy for schools (WHO regional office for Europe – 2006)
- Family Nutrition Guide (FAO/rome-2004)
- Recommendations for preventing excess weight gain and obesity (WHO / 2002)
- European strategy for child and adolescent health and development (WHO regional office for Europe – 2005)
- Global Strategy for infant and young child feeding (WHO, UNICEF/2003)
- Diet, Nutrition and The Prevention of Chronic Diseases (WHO/FAO – 2003)
- Breast-Feeding (the technical basis and recommendations for action) (WHO/Georgetown University School of Medicine. USA)
- Food, Nutrition and Cardiovascular Disease Prevention in the European Region: Challenger for the new Millennium(WHO regional office for Europe – 2000)
- Food Based Dietary Guidelines for Georgia/ Healthy eating-The main key to health (Public Health Department -2005)
- Healthy eating habits and physical activity levels among adolescents (WHO/HBSC – 2006)
- Food and Nutrition Policy (The action Plan) (WHO regional office for Europe – 2006)
- Eating at school – making healthy choices (WHO regional office for Europe – 2003)
- Heart Disease and Stroke (CDC /WHO – 2004)

ინტერნეტ-საიტები:

- <http://www.wfp.org/nutrition/WFP-foodbasket>
- <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/TOPICS/EXTPOVERTY/EXTPA/0,,contentMDK%3A20242879~menuPK%3A435055~pagePK%3A148956~piPK%3A216618~theSitePK%3A430367,00.html>
- http://www.investopedia.com/terms/b/basket_of_goods.asp
- http://www.who.int/nutrition/publications/en/nut_needs_emergencies_text.pdf
- <http://www.fao.org/docrep/007/y5069e/y5069e05.htm>
- <http://www.fao.org/docrep/007/y5686e/y5686e00.htm>
- <http://pfeda.univ-lille1.fr/Infos/1999/0327wfpE.htm>
- <http://www.mhp.gov.on.ca/en/healthy-communities/public-health/guidance-docs/NutritiousFoodBasket.PDF>
- http://www.geostat.ge/cms/site_images/files/english/methodology/Subsistence%20Minimum%20Calculation%20Methodology%20for%20Working%20Age%20Male%20ENG.pdf
- <http://www.cnpp.usda.gov/Publications/FoodPlans/MiscPubs/FoodPlans2003AdminReport.pdf>
- <http://eastbook.eu/en/2013/07/country-en/moldova-en/living-surviving-consumer-basket-in-eastern-partnership-countries/>
- http://www.monstat.org/userfiles/file/min%20potrosacka/2014/1/MCB-Jan%20-2014eng_.pdf
- http://www.unece.org/fileadmin/DAM/stats/documents/ece/ces/ge.15/2013/WP_4_ARM_EN.pdf
- http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_protect/---secsoc/documents/publication/wcms_secsoc_33548.pdf
- <http://www.pc.gov.pk/usefull%20links/Food%20Basket%20Report/Final%20Report%20on%20food%20basket.pdf>